

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи

ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

д. е. н , проф.

_____Володимир ЗАЙЧЕНКО

«__» _____202_р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ

на тему: «Комплексна діагностика фінансового стану підприємства
у кризових умовах на прикладі ФГ "Гончаров"
с. Обертасово, Компаніївський р-н, Кіровоградська обл)»

Complex diagnosis of the financial state of the enterprise in crisis conditions

Виконав:

здобувач вищої освіти

2м курсу, групи ЕОБ-22М-1,4

ОПП «Економіка та організація бізнесу»

спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля

та біржова діяльність»

_____Костенко Олександр Сергійович

«__» _____20__р.

Керівник роботи: к.е.н., доцент

_____Людмила Запирченко

«_____» _____202__р.

Рецензент:

К.е.н., доцент Ольга В'юник

КРОПИВНИЦЬКИЙ

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний

Кафедра економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи

Освітньо-кваліфікаційний рівень **магістр**

Спеціальність 076 – **«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

д.е.н. проф. Зайченко В.В.

“ ” _____ 202 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

КОСТЕНКУ ОЛЕКСАНДРУ СЕРГІЙОВИЧУ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи **«Комплексна діагностика фінансового стану підприємства у кризових умовах на прикладі ФГ "Гончаров" с. Обертасово, Компаніївський р-н, Кіровоградська обл.»** керівник роботи Запірченко Л.Д., к.е.н., доцент, затверджена наказом вищого навчального закладу від “ ” _____ 2023 року № ____.

2. Строк подання студентом роботи _____:

3. Вихідні дані до роботи Статут підприємства, статистична звітність підприємства за 2020-2022 рр., планові та звітні показники роботи підприємства за досліджуваний період тощо.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ, теоретико-методологічні аспекти дослідження кадрового потенціалу підприємства, особливості використання кадрового потенціалу ТОВ «Ерідон», заходи підвищення ефективності використання кадрового потенціалу ТОВ «Ерідон», висновки

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 10 вересня 2023 року

Керівник роботи _____ к.е.н., доц. Запiрченко Л. Д.

Завдання прийняв до виконання _____ Костенко О. С.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Ознайомлення з літературними джерелами	Вересень 2023	
2.	Написання вступу та першого розділу «Теоретичні основи комплексної діагностики фінансового стану підприємства»	Жовтень 2023	
3.	Написання другого розділу «Аналіз системи управління та фінансового стану ФГ «Гончаров»»	Листопад 2023	
4.	Написання третього розділу «Удосконалення формування системи комплексної діагностики фінансового стану фермерського господарства»	Грудень 2023	
5.	Оформлення дипломної роботи	Грудень 2023	
6.	Підготовка ілюстративного матеріалу	Грудень 2023	
7.	Отримання відгуку наукового керівника, зовнішньої рецензії, підготовка до захисту	Грудень 2023	

Студент-дипломник _____ Костенко О. С.

Керівник роботи _____ к.е.н., доц. Запiрченко Л.Д.

АНОТАЦІЯ

Костенко О.С. Комплексна діагностика фінансового стану підприємства у кризових умовах (на прикладі ФГ “Гончаров”, с. Обертасово, Компаніївський р-н, Кіровоградська обл.): Кваліфікаційна робота за другим (магістерським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за ОПП «Економіка та організація бізнесу» / Центральноукраїнський національний технічний університет. Кропивницький, 2023.

У **першому розділі** роботи визначено роль економічної діагностики у забезпеченні конкурентоспроможності аграрних підприємств та антикризовому управлінні суб'єктами господарювання. Визначено завдання, напрями та індикатори побудови якісної системи комплексної діагностики фінансового стану підприємства, а також подано чітке визначення поняттю «комплексна діагностика фінансового стану» для аграрної сфери. Наведено основні індикатори для здвйснення комплексної діагностики фінансового стану.

В **другому розділі** роботи проаналізовано систему управління фермерського господарства, проведено оцінку зовнішнього та внутрвшнього середовища діяльності та досліджено фінансовий стан господарства.

Третій розділ роботи розкриває концепцію удосконалення системи комплексної діагностики фінансового стану фермерського господарства, зокрема, обгрунтовано управлінські рішення щодо покращення фінансового стану фермерського господарства.

.

Ключові слова: аграрні підприємства, фермерське господарство, фінансовий стан, фінансова стабільність, підвищення ефективності діяльності, економічна діагностика, SWOT-аналіз, беззбитковий метод.

ANNOTATION

Kostenko O. Complex diagnosis of the financial state of the enterprise in crisis conditions: Qualification work for the second (master's) level of higher education in the specialty 076 "Entrepreneurship, Trade and Exchange Activities" under the OPP "Economics and Business Organization" / Central Ukrainian National Technical University. Kropyvnytskyi, 2023.

The first section of the paper defines the role of economic diagnostics in ensuring the competitiveness of agricultural enterprises and crisis management of business entities. The tasks, directions and indicators for building a high-quality system of comprehensive diagnostics of the financial condition of an enterprise are defined, and a clear definition of the concept of "comprehensive diagnostics of the financial condition" for the agricultural sector is provided. The main indicators for the implementation of comprehensive diagnostics of the financial condition are presented.

The second section of the paper analyzes the management system of the farm, assesses the external and internal environment of the farm and studies the financial condition of the farm.

The third section of the paper reveals the concept of improving the system of comprehensive diagnostics of the financial condition of the farm, in particular, the management decisions to improve the financial condition of the farm are substantiated.

.

Keywords: agrarian enterprises, farm, financial condition, financial stability, performance improvement, economic diagnostics, SWOT analysis, break-even method.

ЗМІСТ

Вступ	5
1. Теоретичні основи комплексної діагностики фінансового стану підприємства.....	9
1.1 Сутність поняття «фінансовий стан підприємства» та його роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства.....	9
1.2. Завдання, напрями та індикатори діагностики фінансового стану підприємства.....	13
1.3. Значення комплексної діагностики в антикризовому управлінні суб'єктом господарювання агросектору.....	21
2. Аналіз системи управління та фінансового стану ФГ «Гончаров»..	28
2.1. Загальна економічна характеристика господарства та його система управління.....	28
2.2. Оцінка зовнішнього та внутрішнього середовища діяльності ФГ «Гончаров».....	37
2.3. Дослідження фінансового стану ФГ «Гончаров».....	45
3. Удосконалення формування системи комплексної діагностики фінансового стану фермерського господарства.....	49
3.1. Узагальнення методик проведення комплексної діагностики фінансового стану фермерського господарства.....	49
3.2. Впровадження у ФГ «Гончаров» беззбиткового методу аналізу фінансового стану	57
3.3. Обґрунтування управлінських рішень щодо покращення фінансового стану.....	62
Висновки.....	73
Список використаних джерел.....	75
Додатки.....	78

ВСТУП

Світова криза в усіх сферах діяльності суб'єктів господарювання, а саме в аграрному секторі, призвела до зниження рівня розвитку сільського господарства, яке є основною складовою агропромислового комплексу України. Ефективність суб'єкта господарювання залежить від рівня прибутковості, конкурентоспроможності та участі інвесторів. Спостерігається велика кількість українських підприємств, які перебувають у кризовому стані, що призводить до скорочення виробництва, втрати платоспроможності та навіть до фінансового банкрутства. Щоб запобігти економічним кризам, підприємства повинні постійно стежити за ситуацією на ринку та підтримувати високий рівень конкурентоспроможності.

Актуальність обраної теми для сучасного етапу розвитку аграрних підприємств полягає в тому, що для більшості вітчизняних господарств вихід із кризи пов'язаний з розробкою нових стратегій управління, які дозволяють господарствам максимально використовувати свої порівняльні переваги, можливості з метою управління їх конкурентоспроможністю.

За допомогою фінансової діагностики розробляються стратегія та тактика розвитку суб'єктів господарювання, обґрунтовуються плани та управлінські рішення, контролюється їх виконання, оцінюється їх ліквідність і платоспроможність, зміцнюється фінансова стійкість.

Фінансовий стан підприємства – це, з одного боку, результат його діяльності, а з іншого – визначає передумови його розвитку. Необхідність діагностики фінансового стану пояснюється насамперед тим, що підприємства часто не правильно визначають свій фінансовий стан, що в майбутньому створює серйозні перешкоди для розвитку ефективної діяльності. Основною проблемою на мікрорівні є відсутність якісних управлінських рішень у таких сферах, як виробництво, збут, фінансування, інвестиції тощо.

Таким чином, управління підприємством потребує не тільки теоретичних знань, а й міцних практичних розрахунків, уміння поєднувати логічну послідовність економічних подій з фінансовими взаємовідносинами, точно проводити фінансові розрахунки та прогнозувати різні економічні ситуації. Одним із найактуальніших завдань на корпоративному рівні залишається покращення фінансового стану шляхом достовірної оцінки та своєчасного прийняття необхідних управлінських рішень. Ці питання викликали інтерес до вибору напрямків дослідження

Питанням вдосконалення методів діагностики в процесі управління суб'єктів господарювання приділено увагу в працях таких вітчизняних та іноземних вчених як: В. Герасимчук, В. Забродський, Н. Кизим, Е. Коротков, Н. Радіонова, Г. Швиданенко, та ін.

У контексті антикризового управління серед праць вітчизняних авторів виділяються дослідження Л. Лігоненко, А. Матвійчука, Л. Ситника, О. Терещенка, А. Чернявського та ін.

Метою кваліфікаційної роботи є удосконалення і подальший розвиток теоретичних положень, методичного забезпечення та практичних рекомендацій з формування системи діагностики фінансового стану суб'єктів господарювання, зокрема аграрних підприємств, з урахуванням впливу факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

Для досягнення мети в роботі поставлені та послідовно виконані такі **завдання**:

- розкрито економічну сутність поняття «фінансовий стан підприємства» та його значення у забезпеченні конкурентоспроможності;
- висвітлено завдання, етапи та джерела проведення аналізу фінансового стану підприємства;
- надано загальну економічну характеристику та досліджено фінансовий стан підприємства;

- обґрунтовано управлінські рішення щодо покращення фінансового стану підприємства;
- запропоновано шляхи удосконалення щодо формування системи комплексної діагностики фінансового стану фермерського господарства.

Об'єктом дослідження є теоретичні та практичні засади діагностики фінансового стану ФГ «Гончаров».

Предметом дослідження є фінансово-господарська діяльність підприємства, її результати та фактори впливу.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в наступному:

- уточнено та доповнено поняття «фінансовий стан аграрного підприємства»;
- набула подальшого розвитку методика формування комплексної діагностики фінансового стану аграрного підприємства на основі використання скорингової моделі та використання беззбиткового методу аналізу фінансового стану з метою обґрунтування управлінських рішень для більш ефективного застосування даної методики фермерськими господарствами.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та економічному обґрунтуванні пропозицій щодо використання скорингової моделі класифікації по визначенню класу фінансової стійкості господарства та використанні беззбиткового методу аналізу фінансового стану з метою обґрунтування управлінських рішень щодо покращення фінансового стану ФГ «Гончаров». Як наслідок, такий підхід дасть змогу досліджуваному підприємству підвищити економічну ефективність діяльності.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові методи, особливо, аналіз, порівняння й узагальнення. Використання сучасних методів досліджень забезпечує достовірність та обґрунтованість отриманих результатів у світлі розвитку наукових знань.

Інформаційною базою роботи є законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, матеріали наукових

досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів, які аналізують проблематику забезпечення впровадження інновацій аерарними підприємствами, господарсько-фінансова звітність ФГ «Гончаров» за 2020–2022 роки.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, а також списку використаних джерел. Структура роботи відбиває характер логіки дослідження та особливості розробки наукової проблеми. Основний зміст дипломної роботи викладено на 77 сторінках. Кваліфікаційна робота містить 26 таблиць та 14 рисунків. Список використаних джерел містить 26 позицій.

1. Теоретичні основи комплексної діагностики фінансового стану підприємства

1.1. Сутність поняття «фінансовий стан підприємства» та його роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства

В умовах ринкової економіки забезпечення стійкого економічного розвитку залежить насамперед від стабільності функціонування окремих підприємств. Прогнозування негативних тенденцій, тобто передбачення та запобігання порушенням або навіть банкрутству, певною мірою можливе за допомогою діагностики фінансового стану підприємства.

Поняття "фінансовий стан" по-різному сприймається в українській науковій літературі та чинних нормативних джерелах.

Тлумачення категорії "фінансовий стан" різними авторами наведено в Додатку [2, 3, 17, 21, 23, 24]. Віддаючи належне науковим працям вчених, які досліджували питання визначення наявності фінансового стану підприємства, слід зазначити, що єдиного трактування цього поняття не існує.

Сутність терміну «фінансовий стан підприємства» та рекомендації щодо його оцінки викладені в чинному законодавстві України, зокрема в Наказі Міністерства фінансів та Фонду державного майна «Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації» затвердженим Наказом Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121, в затвердженому Державною податковою адміністрацією Листі «Щодо Методичних рекомендацій по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій» (лист № 759/10/20-2117 від 27.01.1998 р.) та в Методиці інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств і організацій № 22 від 23

лютого 1998 р., розробленої Агентством з питань запобігання банкрутству підприємств і організацій (рис. 1.1).



Рисунок 1.1 – Розкриття поняття «фінансовий стан підприємства» в чинному законодавстві України

Огляд нормативних документів показує, що в чинному законодавстві України відсутній єдиний підхід до трактування поняття "фінансовий стан підприємства". Тому, проаналізувавши різні погляди та підходи до трактування визначення, можна виокремити характеристики, які присутні в категорії "фінансовий стан підприємства" (рис. 1.2).

Проаналізувавши трактування поняття "фінансовий стан підприємства" в наукових економічних дослідженнях та визначивши основні положення цього поняття, зроблено спробу узагальненого визначення: фінансовий стан – це якісна характеристика діяльності підприємства, об'єкт фінансового управління та результат фінансово-господарської діяльності.



Рисунок 1.2 – Основні положення категорії «фінансовий стан підприємства»

Фінансовий стан підприємства вимірюється сукупністю показників, які відображають стан забезпеченості фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, зручність їх розміщення та ефективність використання, характеризують загальну результативність діяльності підприємства на поточний момент і визначають його перспективи на майбутнє [4, 25].

Фінансовий стан характеризується параметрами, які найбільш точно можуть надати інформацію про фінансовий стан підприємства:

- розмір активів, наявних у розпорядженні підприємства, та відповідність між обсягом виробництва та обсягом реалізації продукції;
- стан капіталу підприємства та його залежність від фінансування за рахунок позикових коштів;
- грошовий потік, його генерування, використання та інші параметри [12, 19].

Фінансовий стан підприємства має відображати три головні аспекти (табл. 1.1.)

Таблиця 1.1 – Характеристика аспектів фінансового стану підприємства

Аспект	Характеристика
Фінансова незалежність і фінансова стабільність підприємства	Підприємство має визначити свою незалежність і залежність від кредиторів. Фінансово стабільне підприємство може забезпечити безперебійний процес виробництва та реалізації продукції, маючи у своєму розпорядженні кошти і використовуючи їх найбільш ефективно, отримуючи таким чином максимально можливий прибуток
Платоспроможність та ліквідність	Компанії повинні гарантувати, що вони мають достатньо коштів для своєчасного погашення своїх боргів
Рентабельність власного капіталу	Визначає наскільки ефективно використовується капітал власників, тобто скільки прибутку вони отримують на одну гривню вкладених коштів

Безумовно, оцінка фінансового стану вимагає дослідження найбільш важливих складових, а саме: оцінки руху і складу активів за джерелами формування капіталу та зобов'язань. Оцінка фінансового стану може виявити модель фінансування, тобто те, як фінансуються необоротні активи, а також постійні та змінні оборотні активи. Також важливою є оцінка ймовірності неплатоспроможності компанії при оцінці її фінансового стану.

Для більш поглибленого аналізу слід додатково розраховувати інші показники, такі коефіцієнти як: кредитоспроможність, оцінка фінансових результатів діяльності підприємства, співвідношення кредиторсько-дебіторської заборгованості, оборотність капіталу тощо [7, 19, 24].

Фінансовий стан суб'єкта господарювання, безсумнівно, знаходиться під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, постійно змінюється і має тенденцію відхилятися від очікувань.

Таким чином, фінансовий стан підприємства – це здатність фінансувати свою діяльність, а отже характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, раціональністю їх розміщення, ефективністю

використання, фінансовими взаємовідносинами з постачальниками і партнерами, платоспроможністю, фінансовою стійкістю.

Суб'єкт господарювання повинен оцінювати та аналізувати свій поточний фінансовий стан і порівнювати його з фінансовим станом за попередні роки, а також з фінансовим станом суб'єктів господарювання, які здійснюють аналогічну діяльність. Метою діагностики є отримання об'єктивної і обґрунтованої інформації, яка характеризує фінансовий стан.

Хоча в сучасних умовах господарювання оцінка та аналіз фінансового стану стають більш систематизованими, а процедури оцінки та аналізу - більш уніфікованими, існують дискусії щодо того, якими є основні показники, що характеризують фінансовий стан підприємства. Недооцінка фінансового стану може призвести до помилок у прийнятті управлінських рішень, що може здійснити негативні наслідки та призвести до значних втрат.

1.2. Завдання, напрями та індикатори діагностики фінансового стану підприємства

Виробнича та фінансова діяльність підприємства повинна бути спрямована таким чином, щоб забезпечувати систематичне та планомірне надходження фінансових ресурсів та ефективно їх використання, дотримання розрахункової та кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення між власними і залученими коштами, бути спрямована на досягнення фінансової стійкості для ефективного функціонування підприємства. Це зумовлює необхідність і практичну значущість діагностики фінансового стану підприємства та відіграє важливу роль у забезпеченні стабільного фінансового становища суб'єкта господарювання у майбутньому.

Комплексна діагностика та внутрішній аналіз результатів діяльності підприємства є одним з основних елементів в системі управління та обґрунтування господарських рішень.

Як відомо, аналіз фінансового стану підприємств здійснюється безпосередньо на основі низки методик, розроблених міністерствами, Національним банком України (НБУ) та комерційними банками. Основи таких методичних підходів до оцінки фінансового стану підприємств були закладені в 1998 році Агентством з питань запобігання банкрутству підприємств України та Державною податковою адміністрацією України.

Виходячи з мети, завдань, етапів та функцій, діагностика фінансового стану підприємства має здійснюватися за такими основними напрямками, як показано на рис. 1.3.

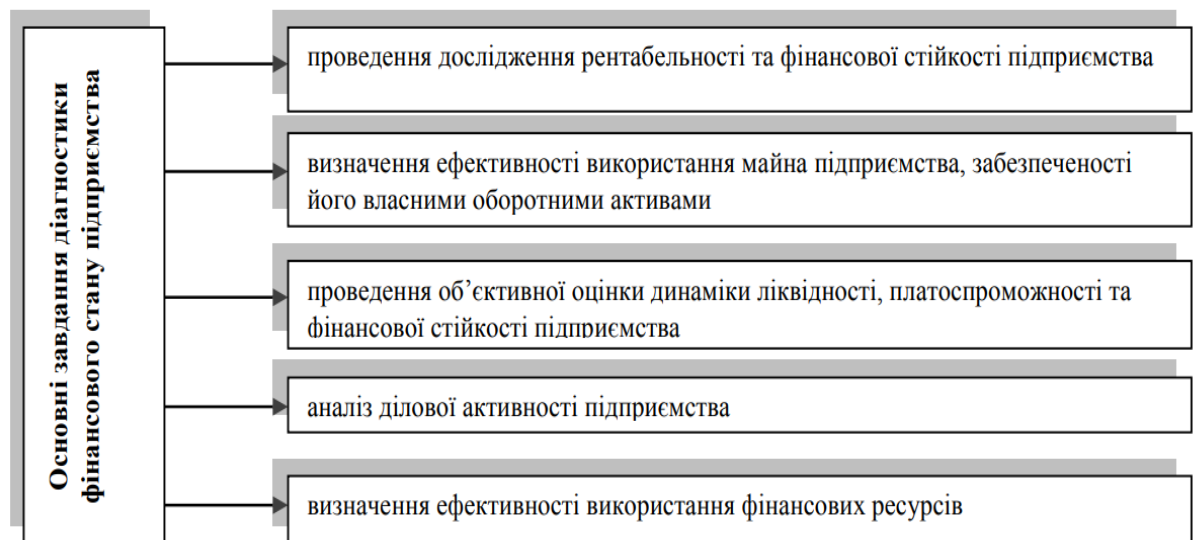


Рисунок 1.3 – Головні завдання діагностики фінансового стану підприємства [5]

Результатом проведеної діагностики фінансового стану є отримання певної кількості основних і найбільш корисних параметрів, які об'єктивно і достовірно відображають фінансовий стан підприємства. Напрями діагностики фінансового стану представлені на рис. 1.4.



Рисунок 1.4– Основні напрями діагностики фінансового стану підприємства [9, 20].

Більшість існуючих методик оцінки фінансового стану використовують набір фінансових коефіцієнтів, які потребують уточнення та наочності.

За змістовною ознакою фінансові коефіцієнти згруповано за шістьма напрямками, та представлено на рис.1.5.

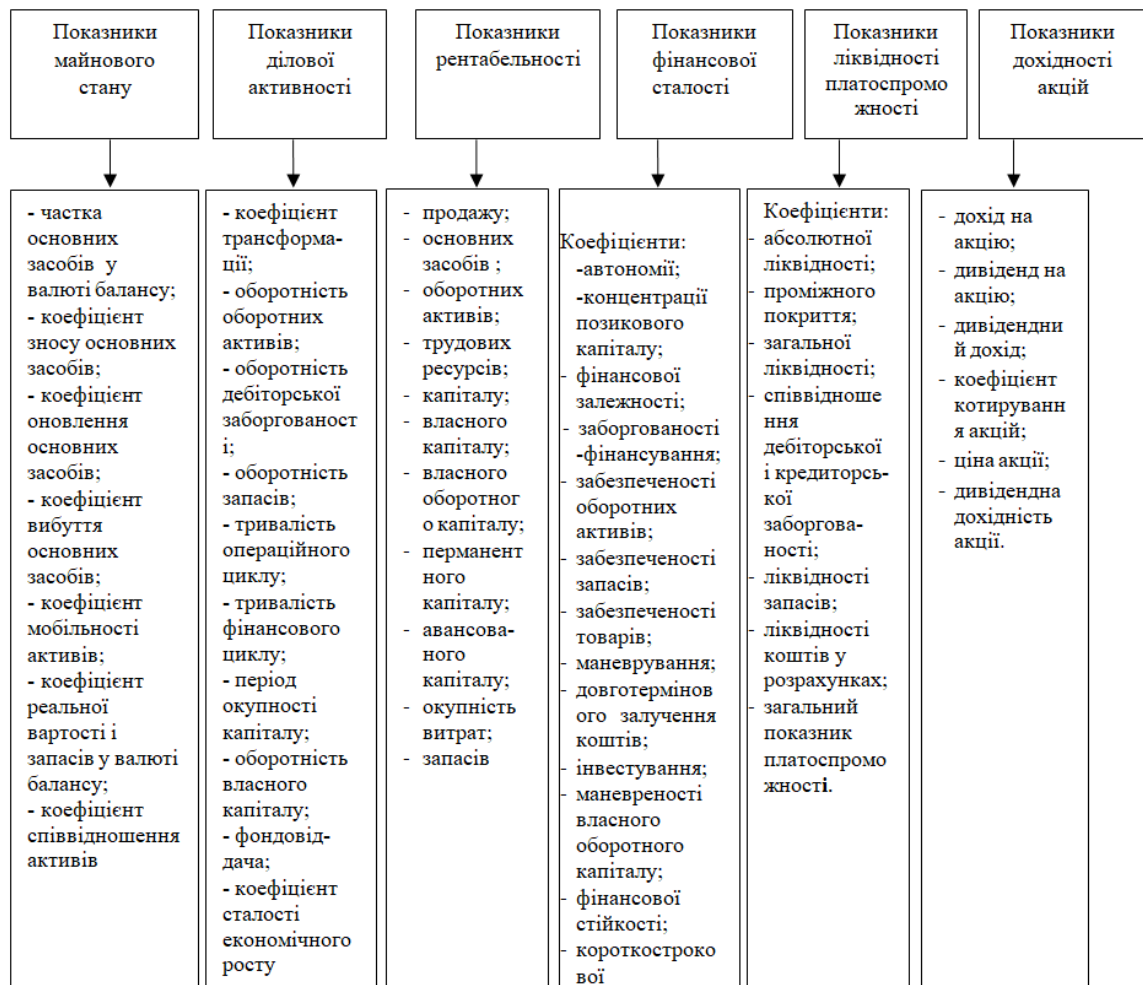


Рисунок 1.5 – Групування фінансових показників за змістовною ознакою

Таким чином, дані рисунку 1.5. свідчать про те, що аналіз фінансового стану підприємства включає ряд індикативів які дають змогу оцінити капітал та майно підприємства, його ділову активність, дебіторську та кредиторську заборгованість, ліквідність та платоспроможність, рентабельність, фінансову стійкість тощо.

Аналіз майнового стану підприємства проводиться за допомогою скороченого аналітичного балансу. Цей баланс складається шляхом об'єднання в окремі групи подібних за складом та економічним змістом статей вихідного балансу. Аналіз структури майна здійснюється за допомогою системи показників, визначених за скороченим аналітичним балансом [19].

Аналіз ліквідності та платоспроможності ґрунтується на порівнянні активів підприємства, згрупованих за ступенем їхньої ліквідності і розташованих у порядку зростання ліквідності, і зобов'язань, згрупованих за термінами їх погашення і розташованих у порядку зростання термінів [19].

При такому порівнянні, якщо активи є достатніми, баланс вважається ліквідним, а підприємство платоспроможним; якщо ж ця умова не виконується, то баланс вважається неліквідним, і підприємство набуває статусу неплатоспроможного. Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо одночасно виконуються наступні умови:

$$A_1 \geq P_1; A_2 \geq P_2; A_3 \geq P_3; A_4 \leq P_4, \quad (1.1)$$

де A_1 – найбільш ліквідні активи (гроші та їх еквіваленти, які можна використати для поточних розрахунків: гроші та їх еквіваленти, а також поточні фінансові інвестиції (р. 1160, 1165 другого розділу активу балансу));

A_2 – середньоліквідні активи (активи, для перетворення яких на гроші потрібен певний час: дебіторська заборгованість (р. з 1125 до 1155 включно));

A_3 – низьколіквідні активи (інші статті 2-го розділу активу балансу, які включають запаси та інші оборотні активи);

A_4 – важколіквідні активи (активи, які передбачено використовувати в господарській діяльності протягом тривалого періоду: всі статті 1-го розділу активу балансу («Необоротні активи») та підсумок третього розділу активу («Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття»));

P_1 – кредиторська заборгованість (р. з 1615 до 1660 включно, р. 1690);

P_2 – короткострокові кредити банків (рядок 1600), поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями (р. 1610);

P_3 – довгострокові зобов'язання – 2-й розділ пасиву балансу, крім р. 1525;

P_4 – статті 1-го розділу пасиву («Власний капітал») – (р. 1495), а також рядки 1525, 1665, 1700.

Виконання перших трьох нерівностей свідчить про те, що поточні ліквідні активи підприємства ($A_1 + A_2 + A_3$) перевищують його зовнішні зобов'язання ($P_1 + P_2 + P_3$), тобто підприємство має власний оборотний капітал, який при правильному та ефективному використанні забезпечить достатню фінансову стійкість.

Аналіз ділової активності проявляється у швидкості обертання його активів і пасивів. Аналіз ділової активності передбачає дослідження рівня та динаміки показників оборотності:

- 1) коефіцієнт оборотності окремих видів активів/пасивів характеризують кількість оборотів активів/пасивів за відповідний календарний період: рік, півроку, квартал.

тривалість одного обороту (днів) окремих видів активів/пасивів показує середній період обертання активів/пасивів [17, 18].

Про підвищення рівня ділової активності свідчить збільшення коефіцієнта оборотності і відповідно зменшення тривалості одного обороту активів/пасивів. Для розрахунку показників ділової активності використовують наступну методику (табл 1.2).

Таблиця 1.2 – Методика розрахунку основних показників ділової активності підприємства

Показник	Методика розрахунку
Коефіцієнт обертання (капіталу, оборотних активів, оборотних виробничих фондів, готової продукції і товарів, дебіторської заборгованості, власного капіталу)	Відношенню чистого доходу від реалізації продукції до середньорічної вартості відповідних видів активів/ пасивів
Тривалість одного обороту відповідних видів активів і пасивів (днів)	Відношення кількості днів у періоді (360,270,180,90) до коефіцієнта обертання відповідних видів активів/пасивів
Фондовіддача необоротних активів (грн)	Відношенню чистого доходу від реалізації продукції до середньорічної вартості необоротних активів
Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	Відношенню операційних витрат до середньорічної вартості кредиторської заборгованості.
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості (середній період погашення, днів)	Відношення кількості днів у періоді (360,270,180,90) до коефіцієнта обертання кредиторської заборгованості
Тривалість операційного циклу (днів)	Сумі тривалості одного обороту оборотних активів/пасивів, готової продукції і товарів, дебіторської заборгованості
Тривалість фінансового циклу (днів)	Різниці тривалості операційного циклу і тривалості одного обороту кредиторської заборгованості

Важливо проаналізувати структуру прибутку підприємства та оцінити взаємозв'язок між прибутком і рентабельністю, а також визначити чинники та оцінити їх кількісний вплив на результативний показник прибутковості (рис. 1.6).

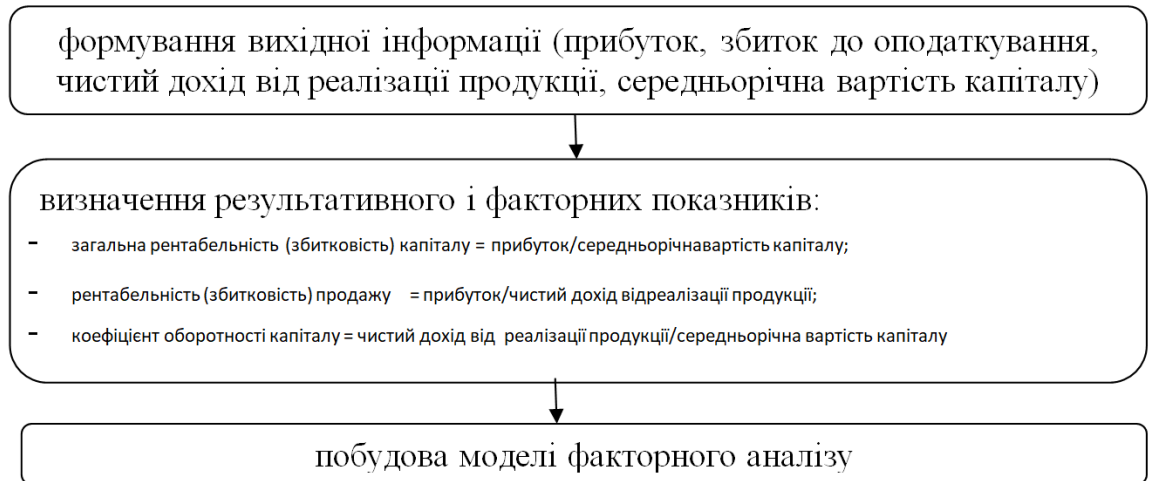


Рисунок 1.6 – Послідовність аналізу факторів рентабельності сукупного капіталу (коефіцієнта збитковості)

Існує два шляхи підвищення рентабельності капіталу: за рахунок ефективної цінової політики та скорочення витрат, а також за рахунок прискорення його оборотності.

Вплив факторів на зміну результативного показника визначається за допомогою способу ланцюгових підстановок. Після чого, формуються висновки за результатами факторного аналізу, де зазначається загальна зміна результативного показника і вплив кожного з факторів. При цьому треба обґрунтувати пропозиції по підвищенню ефективності використання капіталу.

Аналіз фінансової стійкості дозволяє зовнішнім користувачам сформулювати висновок щодо діяльності співпраці з даним підприємством щодо надання кредитних ресурсів, здійснення довгострокових і короткострокових інвестицій та ефективності використання акціонерного капіталу. Світова та вітчизняна фінансово-аналітична практика виробила систему фінансових коефіцієнтів для оцінки фінансової стійкості підприємств.

Системи показників для оцінки фінансової стійкості можна поділити на три групи за їх економічним змістом (Додаток Б).

Аналіз показників оцінки фінансової стійкості здійснюється у двох напрямках:

- порівняння фактичних і нормативних значень показників, визначених на дату балансу. Це дозволяє сформулювати висновки про фінансову стійкість або нестійкість підприємства за цим критерієм;

- порівняння фактичних значень показників у динаміці, що дозволяє сформулювати висновки про позитивний чи негативний характер змін характеристик фінансової стійкості [5, 6, 19].

Абсолютні значення фінансових показників і тенденції їх зміни, в принципі, можуть бути інтерпретовані по-різному. Іншими словами, якщо за якимось показником підприємство вважається фінансово стійким, то за показниками стійкості – навпаки.

Для формування узагальнених висновків про фінансову стійкість (нестійкість) підприємства використовується методика визначення одного з чотирьох типів фінансової стійкості. Методика включає розрахунок показників, що характеризують достатність поновлюваних фінансових ресурсів для формування запасів підприємства. Фінансова стійкість може бути наступних типів (табл 1.3).

Таблиця 1.3 – Типи фінансової стійкості

Назва	Прояв
абсолютна фінансова стійкість	власний оборотний капітал фінансується за рахунок запасів;
нормальний стійкий фінансовий стан	запаси фінансуються за рахунок власного оборотного капіталу та довгострокових зобов'язань
нестійкий фінансовий стан	запаси фінансуються за рахунок власного оборотного капіталу, довгострокових зобов'язань та короткострокових кредитів банків, тобто всіх основних джерел формування запасів
критичний фінансовий стан	запаси не фінансуються за рахунок джерел їх формування і підприємство знаходиться на межі банкрутства

Таким чином, в результаті проведення діагностики на основі аналізу та оцінки діяльності підприємства розробляються стратегія і тактика його розвитку, обґрунтовуються планово-управлінські рішення, здійснюється

контроль за їх виконанням, виявляються резерви підвищення ефективності виробництва, оцінюються результати діяльності підприємства, його підрозділів та працівників. Іншими словами, діагностика, аналіз та оцінка діяльності підприємства повинні не тільки надавати інформацію зовнішнім користувачам, але й бути основою для прийняття управлінських рішень та формулювання стратегій розвитку підприємства.

1.3. Значення комплексної діагностики в антикризовому управлінні суб'єктом господарювання агросектору

Аграрний сектор в Україні є одним з найважливіших секторів економіки, на який припадає близько 10% ВВП і в якому зайнято близько 25% населення, тому його розвиток має вирішальне значення для економіки країни.

Однак аграрний сектор України стикається з низкою проблем, які обмежують його потенціал для зростання та розвитку. Серед них – неефективне землекористування, застаріла інфраструктура та обмежений доступ до кредитів і фінансування. Серйозні енергетичні обмеження знижують продуктивність і збільшують виробничі витрати. У тваринництві, на процес виробництва впливають перебої в електропостачанні, оскільки воно потребує енергії для підтримки систем вентиляції, опалення та годівлі, а також для охолодження та зберігання виробленої продукції. Роздрібні торговці скорочують замовлення на охолоджену тваринницьку продукцію, а деякі з них відмовляються продавати або затримують поставки. Електропостачання є важливим для інкубаторів, молодняку курей, свиней та відгодівельних майданчиків для великої рогатої худоби.

Часті відключення електроенергії на цих тваринницьких об'єктах є небезпечними, оскільки перешкоджають розведенню продуктивної худоби.

У рослинництві особливо гостро стоїть при вирощуванні кукурудзи, яка потребує великої кількості електроенергії для сушіння. Наразі третина врожаю кукурудзи залишається на полях через негоду та перебої в

електропостачанні, причому найбільше страждають малі та середні фермерські господарства, оскільки блокада українських портів з лютого по липень 2022 року позбавила їх вільних коштів, які можна було б використати для організації автономного електропостачання. Ще однією проблемою є постачання електроенергії на олійноекстракційні заводи. Зберігання овочів також є проблематичним, оскільки овочесховища потребують підключення до постійного джерела електроенергії. Тепличне господарство, яке значно розвинулося в останні роки, стикається зі значними ризиками. Значні перебої в електропостачанні можуть призвести до втрат врожаю, а за несприятливих погодних умов протягом лютого-березня існує ризик втрати посадкового матеріалу, що погіршує перспективи виробництва ранніх овочів.

Водночас, існує кілька можливостей для розвитку аграрного сектору України, серед яких земельна реформа, експортний потенціал, технологічні інновації, державна підтримка та органічне сільське господарство. Існують також можливості для диверсифікації експортних ринків, підтримки малих фермерів, підвищення самозабезпеченості, впровадження нових технологій та розвитку інфраструктури, якщо конфлікт все ще триває. Подальший розвиток суб'єктів господарювання залежить від впливу багатьох факторів - зовнішніх (ринкових, політичних, внутрішніх: управлінської (наприклад, маркетингова політика, структура поточних витрат, управління виробництвом), інвестиційної (наприклад, інвестиційні вкладення, інвестиційна стратегія, інвестиційний менеджмент) та фінансової (наприклад, структура активів і пасивів, фінансова стратегія, фінансовий менеджмент) діяльності). У цьому контексті важливою є побудова системи підтримки прийняття рішень, здатної своєчасно ідентифікувати стан системи управління та створити основу для прогнозування можливих результатів навіть в умовах обмеженої інформації та непрямих ознак наростання кризових тенденцій. Ці питання вирішуються в процесі фінансової діагностики, яка є невід'ємною частиною антикризового управління підприємством.

Фінансова діяльність суб'єкта господарювання спрямована на забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів, співвідношення між власними і позиковими коштами та фінансової стійкості. Фінансовий стан - це комплексна характеристика якості виробничо-фінансової діяльності суб'єкта господарювання, що визначає рух, склад і ефективність використання фінансових ресурсів та виконання фінансових відносин через систему показників, як фіксованих, так і динамічних. У процесі своєї фінансово-господарської діяльності суб'єкти господарювання перебувають на різних етапах: вони можуть бути на стадії економічного розвитку, при перших ознаках кризи або в ситуації всеосяжної фінансової кризи (банкрутства). У кожному випадку для оцінки його фінансового стану слід використовувати різні критерії, що відображається на структурі та кількості досліджуваних явищ і процесів. Багато проблем можна вирішити лише шляхом проведення фінансової діагностики суб'єкта господарювання, етапи та класифікація якої відображено у таблицях 1.4 та Додаток В [6, 8, 9].

Таблиця 1.4. Етапи фінансової діагностики

Етапи	Дії
Спостереження і збір інформації про об'єкт дослідження	Визначається джерело, обсяг, повнота інформації, яка може надходити з бухгалтерської і статистичної звітності
Первинне опрацювання інформації	Визначаються фінансові показники, які характеризують фінансовий стан
Вироблення гіпотез	Визначені показники порівнюються з показниками таких типових суб'єктів господарювання

Комплексна діагностика фінансового стану суб'єкта господарювання може бути проведена в такій послідовності.

По-перше, методологічною основою такого аналізу мають бути методи, які дозволяють виконати низку завдань за короткий проміжок часу і дають змогу однозначно інтерпретувати отримані результати. Як часткова форма може використовуватися експрес-аналіз, що дозволяє провести його за 1-2

дні на основі фінансової звітності, а також розшифровка фінансової звітності, інших наявних і доступних джерел інформації (даних управлінського обліку, аудиторських висновків тощо), наприклад, визначення інвестиційної привабливості компанії, проблем у фінансово-господарській діяльності компанії необхідно забезпечити ідентифікацію та виявлення сфер, які вже є очевидними.

По-друге, слід провести порівняльний аналіз. Порівняльний аналіз - це внутрішньофірмовий аналіз показників консолідованої фінансової звітності за певним напрямом діяльності в межах самого підприємства або його дочірніх підприємств, або міжфірмовий аналіз показників підприємства порівняно з відповідними показниками конкурентів, середньогалузевими та середньостатистичними показниками. Залежно від завдання організації комплексного фінансового аналізу конкретного об'єкта, перш за все, необхідно визначити найбільш оптимальну базу для порівняння значень аналізованих показників - значення фінансових індикаторів.

Інструментарій, який може бути використаний виконавцями комплексного аналізу для обробки вхідної фінансової інформації, широко представлений в літературі з фінансового аналізу низкою формалізованих методів і може бути розділений на три групи за специфікою їх загальної характеристики:

- ранжування фінансових показників і коефіцієнтів
- розрахунок інтегральних показників фінансового стану підприємства;
- порівняння розрахованих показників з еталонними значеннями.

По-третє, для проведення аналізу необхідно забезпечити формування в цілому системи показників та індексів, що відповідає вимогам всебічної характеристики поточного стану досліджуваного об'єкта та формування і підтримки перспектив подальшого розвитку підприємства. Слід зазначити, що використання надмірної кількості фінансових показників та коефіцієнтів може призвести до невиправданих втрат часу на математико-аналітичне забезпечення дослідження функціонально взаємопов'язаних показників

(індексу основних засобів та коефіцієнта маневреності власного капіталу). Це, в свою чергу, суттєво знизило б ефективність, яка є основоположною характеристикою результативності комплексного аналізу. Повнота охоплення цільової групи за допомогою конкретних фінансових показників залежить від завдань, які ставить перед аналізом замовник у кожному конкретному випадку. З вимог до таких потенційних показників можна виділити невелику кількість важливих наборів значень.

По-четверте, ефективність комплексного аналізу та його відповідність поставленим вимогам залежить від можливості однозначної інтерпретації результатів математичної та аналітичної обробки конкретного набору цільових показників. Це дозволяє уникнути неоднозначних висновків, точно визначити сфери діяльності або підприємства, в яких виникають проблеми, та дослідити їх причини. Однак дуже важко зробити обґрунтовані висновки про фінансовий стан підприємства в цілому.

Послідовність комплексної діагностики фінансового стану можна відобразити на рисунку 1.7 [12, 14].



Рисунок 1.7 – Набір показників комплексної діагностики фінансового стану підприємства

На основі дослідження особливостей визначення поняття "фінансова діагностика" різними науковцями узагальнено класифікацію цього поняття за обраними ознаками (Додаток В).

Як видно з додатку В, визначення поняття "фінансова діагностика" базується на таких трьох аспектах: своєчасне виявлення та усунення негативних явищ у діяльності суб'єкта господарювання в процесі формування перспективних управлінських рішень та пошук резервів поліпшення фінансового стану суб'єкта господарювання та підвищення його платоспроможності; досягнення оптимального співвідношення матеріальних, трудових і фінансових ресурсів; виявлення ступеня управлінських ризиків та шляхів їх зниження.

Загалом під діагностикою фінансового стану слід розуміти визначення поточного стану суб'єкта господарювання, динаміки його змін та можливості вирішення проблем на основі результатів розрахунку, оцінки та інтерпретації фінансових показників, що характеризують різні аспекти діяльності суб'єкта господарювання. Результати діагностики фінансового стану також слугують основою для прогнозування альтернативних варіантів розвитку суб'єкта господарювання.

Комплексна діагностика господарської діяльності - це її характеристика, отримана в результаті всебічного дослідження. Тобто одночасного і скоординованого дослідження сукупності показників, що відображають всі (або більшість) аспектів бізнес-процесу, на основі виявлення якісних і кількісних відмінностей з порівняльною базою (планами, нормативами, минулими періодами, показниками інших аналогічних об'єктів, іншими можливими варіантами розвитку), з узагальнюючими висновками про ефективність діяльності виробничого об'єкта. Таким чином, комплексна діагностика фінансового стану підприємства дає можливість виявити проблемні зони в його діяльності та дослідити причини, що призвели до їх виникнення [8, 13, 23].

Необхідність проведення комплексної оцінки фінансового стану зумовлена, насамперед, потребою в інформаційному, методичному та організаційному забезпеченні для обґрунтування та прийняття управлінських фінансових рішень щодо фінансування різних видів діяльності суб'єкта господарювання в короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Результати такої діагностики дають кількісне вираження здатності досліджуваного суб'єкта господарювання забезпечувати стабільність своєї фінансово-господарської діяльності в короткостроковій і довгостроковій перспективі, підвищувати ринкову вартість підприємства та забезпечувати дохід його власникам. Іншими словами, комплексна діагностика фінансового стану дає можливість кількісно оцінити рівень економічного потенціалу підприємства. Об'єднання певної кількості індикаторів в один інтегральний показник дає можливість визначити якісні відмінності (покращення чи погіршення) в досягнутому стані на основі порівняння, але не вимірювати ступінь таких відмінностей. Побудова інтегрального індикатора не означає, що для оцінювання можна використовувати лише один показник. Навпаки, інтегральні індикатори є лише загальними орієнтирами економічної ситуації, а для вивчення предмета дослідження використовується система індикаторів.

Така діагностика є невід'ємною частиною інструментарію антикризового управління та методологічною основою провадження у справах про неплатоспроможність. Потенційні інвестори підприємств потребують результатів комплексної діагностики для розробки інвестиційних проектів та прийняття рішень щодо фінансування, а кредитори - для обґрунтування рішень щодо надання кредитів, їх розміру та строків.

Комплексний метод дає змогу виявити саме ті напрямки в діяльності і підприємства, в яких виникають проблеми, а також дає змогу досліджувати причини, що їх зумовили. Однак виникає велика складність зробити обґрунтовані висновки щодо фінансового стану підприємства в цілому.

2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ТА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ФГ «ГОНЧАРОВ»

2.1. Загальна економічна характеристика господарства та його система управління

Згідно з чинним законодавством, фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, спрямованою на виробництво, переробку та реалізацію сільськогосподарської продукції для комерційного використання. Фермерське господарство "Гончаров" займається вирощуванням та оптовою торгівлею сільськогосподарської продукції. Основний дохід надходить від продажу зернових культур, переважно твердої пшениці, ячменю, а також кукурудзи. Структура компанії проілюстрована на рисунку 2.1.

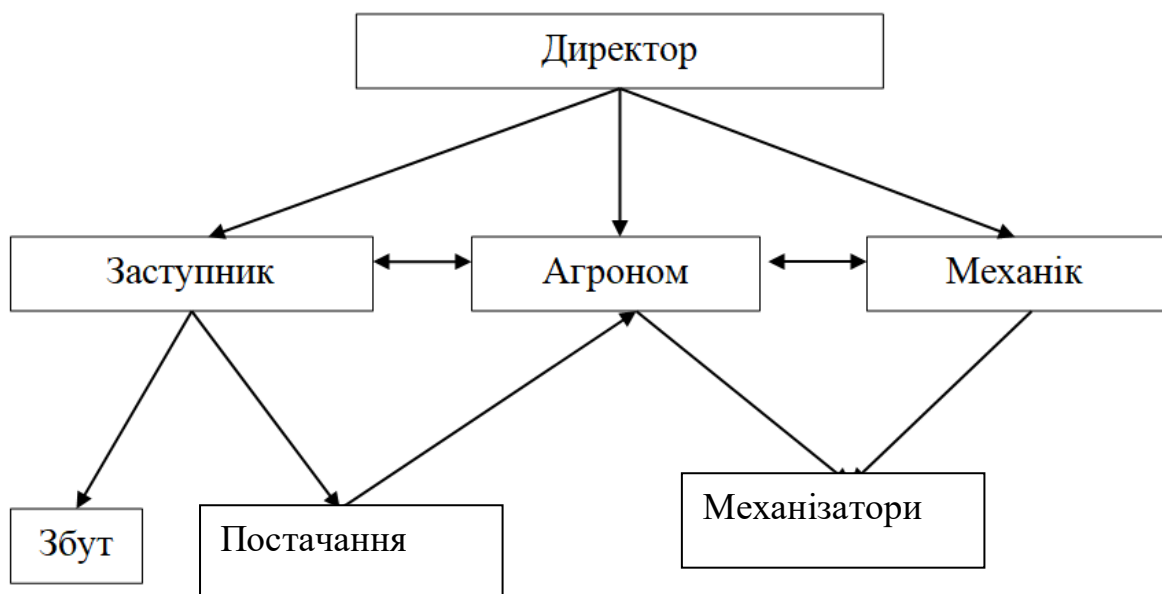


Рисунок 2.1 – Структура ФГ «Гончаров»

ФГ «Гончаров» орендує землю у землевласників і обробляє її. ФГ «Гончаров» володіє 500 га землі, на якій побудовані ангари для сільськогосподарської техніки, господарські склади та сховища.

Використовуючи дані таблиці 2.1, яка базується на фінансовій звітності, розглянемо ефективність діяльності досліджуваних підприємств.

Таблиця 2.1 – Динаміка фінансових показників ФГ «Гончаров» у 2020-2022 рр.,
(тис. грн)

Показник	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, (+,-)		Відносне відхилення, %	
				2021-2020	2022-2021	2021-2020	2022-2021
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	23840,1	26600,2	30147,6	2760,1	3547,4	11,6	13,3
Валовий прибуток	16362,8	17235,6	19458,7	872,85	2223,1	5,3	12,9
Операційні доходи	2846,9	2776,6	2947,3	-70,3	170,7	-2,5	6,1
Доход від участі в капіталі	0	0,3	1,4	0,3	1,1	0,0	366,7
Чистий прибуток	2123,24	2860,08	3628,1	736,84	768,02	34,7	26,9

З аналізу, наведеного в таблиці 2.1, можна зробити висновок, що ФГ "Гончаров" успішно працював протягом досліджуваного періоду. Про це свідчить той факт, що всі показники доходу зросли в період з 2020 по 2022 рік. Так, у 2021 році дохід від реалізації товарів, робіт і послуг збільшився на 11,6 % порівняно з 2020 роком; у 2022 році - на 13,3 % порівняно з 2021 роком. Зростання валового прибутку дещо сповільнилося: у 2021 році він збільшився на 5,3 % порівняно з 2020 роком. А в 2022 році він збільшився на 12,9% порівняно з 2021 роком.

Операційні доходи показали іншу тенденцію: у 2021 році показник зменшився на 2,5% порівняно з 2020 роком; у 2022 році він збільшився на 6,6% порівняно з 2021 роком, що трохи вище, ніж у 2020 році. У 2021 році компанія вперше отримала прибуток від участі в капіталі; чистий прибуток у 2021 році зріс на 34,7% порівняно з 2020 роком; зростання цього ж показника у 2022 році порівняно з 2021 роком становило 26,9%, що свідчить про ефективне управління компанією.

Використовуючи дані таблиці 2.2, яка ґрунтується на таблиці 2.1, розглянемо структуру доходів господарства, що досліджується.

Таблиця 2.2 – Динаміка структури доходів ФГ «Гончаров» у 2020-2022 рр.,
(%)

Показник	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, (+,-)		Відносне відхилення, %	
				2021-2020	2022-2021	2021-2020	2022-2021
						2020	2021
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	100	100	100	0	0	0,0	0,0
Операційні доходи	11,9	11,6	12,4	-0,3	0,7	-2,5	6,1
Чистий прибуток	8,9	12,0	15,2	3,1	3,2	34,7	26,9

Частка операційних доходів в структурі прибутку компанії ФГ "Гончаров" залишається в межах 12% і майже не змінюється протягом досліджуваного періоду. Водночас частка чистого прибутку постійно зростає. Так, у 2020 році чистий прибуток як частка від обороту становив 8,9%; у 2021 році збільшився на 34,7% порівняно з 2020 роком і сягнув 12%; у 2022 році збільшився на 26% порівняно з 2021 роком і сягнув 15% від обороту. Це безумовно позитивна тенденція, оскільки вона демонструє ефективність управління ресурсами у ФГ «Гончаров».

За допомогою табл. 2.3 розглянемо витрати, які здійснювалися досліджуваним підприємством протягом 2020-2022 рр.

Сума сплаченого ПДВ змінювалася пропорційно зростанню обороту. Виробничі витрати зросли на 5,3% у 2021 році порівняно з 2020 роком і на 12,9% у 2022 році порівняно з 2021 роком.

Таблиця 2.3 – Динаміка витрат ФГ «Гончаров» у 2020-2022 рр., (тис. грн)

Показник	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, (+,-)		Відносне відхилення, %	
				2021- 2020	2022- 2021	2021 2020	2022 2021
Податок на додану вартість	3973,4	4433,4	5024,6	460,0	591,2	11,6	13,3
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	16362,8	17235,6	19458,7	872,8	2223,1	5,3	12,9
Адміністративні витрати	790,6	878,9	907,2	88,3	28,3	11,2	3,2
Витрати на збут	9,4	41,0	56,0	31,6	15,0	336,2	36,6
Інші операційні витрати	2533,1	2688,2	2458,6	155,1	-229,6	6,1	-8,5
Витрати від участі в капіталі	18,1	15,6	17,1	-2,5	1,5	-13,8	9,6
Сумарні витрати	23687,3	25292,7	27922,2	1605,4	2629,5	6,8	10,4

Адміністративні витрати зросли на 11,2% у 2021 році порівняно з 2020 роком і ще на 3,2% у 2022 році порівняно з 2021 роком. У 2021 році витрати компанії на збут різко зросли (у 3,3 рази) порівняно з 2020 роком. У 2022 році цей показник збільшився на 36,6% порівняно з 2021 роком. Таке зростання витрат на збут пов'язане зі спробами компанії самостійно реалізовувати свою продукцію через Вінницьку товарну біржу, що призвело до значних втрат продажів через недосвідченість; у 2022 році практика продажів компанії була більш успішною, і зростання цієї категорії витрат зменшилося в 10 разів.

Інші операційні витрати зросли на 6,1% у 2021 році порівняно з 2020 роком; у 2022 році вони зменшилися на 8,5% порівняно з 2021 роком. Втрати від участі в капіталі зменшилися на 13,8% у 2021 році порівняно з 2020 роком і зросли на 9,6% у 2022 році порівняно з 2021 роком. Загальні витрати компанії зросли за аналізований період: на 6,8% у 2021 році порівняно з 2020 роком та на 10,4% у 2022 році порівняно з 2021 роком.

За допомогою діаграми 2.2 порівняємо суму доходів та загальних витрат від реалізації товарів, робіт та послуг ФГ "Гончаров" у досліджуваному періоді.

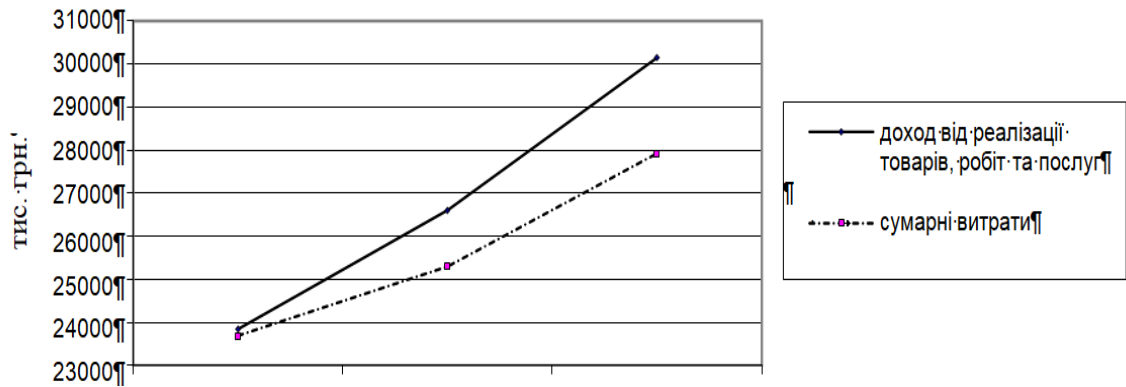


Рис. 2.2 – Динаміка доходу від реалізації та сумарних витрат ФГ «Гончаров» у 2020-2022 рр.

Зі зміною показників, наведених на рисунку 2.2, можна зробити висновок, що ФГ "Гончаров" має позитивний баланс між доходами і витратами, а отже можна зробити висновок, що зростання загальних витрат на ФГ "Гончаров" відбувається повільніше, ніж зростання доходу від реалізації. Отже, фермерське господарство "Гончаров" здатне отримувати чистий прибуток, розмір якого залежить від різниці у значеннях цих показників. Тенденція до збільшення розриву між показниками свідчить про ефективне управління потенційними ресурсами підприємства. Проаналізуємо, як формуються позикові ресурси підприємств.

Опитані підприємства динамічно нарощували позикові ресурси для фінансування своєї діяльності. Загальний обсяг позикових ресурсів та показники, що характеризують їхню динаміку, наведено в таблиці 2.4.

Переломним у використанні позикових ресурсів став 2021 рік, коли обсяг позикових ресурсів збільшився більш ніж удвічі (приріст 230%); у 2022 році темп приросту позикових ресурсів знизився до 52%, але динаміка була позитивною і обсяг позикових ресурсів підприємств збільшився як в абсолютному вираженні (приріст 118,88 млн. грн.), так і у відносному вимірі.

Таблиця 2.4 – Обсяг позикових ресурсів ФГ «Гончаров» у 2020-2022 рр., (тис. грн)

Показник	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, (+,-)		Відносне відхилення, %	
				2021-2020	2022-2021	$\frac{2021-2020}{2020}$	$\frac{2022-2021}{2021}$
Позикові кошти	699,8	2307,8	3496,6	1608	1188,8	230	52

Залучені зовнішні ресурси можна поділити на короткострокові (поточні зобов'язання+короткострокові кредити банків) та довгострокові (довгострокові кредити банків+інші довгострокові кредити). Розглянемо структуру позикових ресурсів компанії (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Аналіз структури позикових ресурсів ФГ «Гончаров» у 2020-2022 рр.

Показник	2020		2021		2022	
	тис. грн	частка, %	тис. грн	частка, %	тис. грн.	частка, %
Довгострокові зобов'язання, тис.грн	10	1,43	110	4,77	290,00	8,29
Поточні зобов'язання, тис. грн.	689,8	98,57	2197,8	95,23	3206,60	91,71
Всього	699,8	100,00	2307,8	100,00	3496,6	100,00

Частка довгострокової заборгованості в структурі позикового капіталу має тенденцію до збільшення. Цей процес має двоякий вплив на фінансовий стан підприємств:

- З позитивного боку: довгострокові кредити знижують ліквідність, платоспроможність і, зрештою, фінансову стійкість підприємства;
- Довгострокові кредити є "дорожчими" за короткострокові, а отже, знижують прибутковість активів і капіталу компанії.

Слід зазначити, що довгострокові банківські кредити становлять менше 10% від загального обсягу позикових коштів, незважаючи на їх більш швидкі

темпи зростання, ніж короткострокові (включаючи банківські кредити зі строком погашення один рік і менше).

Таблиця 2.6 – Показники динаміки окремих складових позикових ресурсів підприємства ФГ «Гончаров» у 2020-2022 рр., (тис. грн)

Показник	2020	2021	Приріст	Темп росту, %	2022	Приріст	Темп росту, %
Довгострокові зобов'язання	10	110	100	1000	290	190	190
Поточні зобов'язання	689,8	2197,8	1508	219	3206,6	1698,6	113

У таблиці 2.6 наведено показники, що характеризують динаміку поточних та довгострокових ресурсів господарства.

У 2021 році темпи зростання довгострокової заборгованості приблизно в п'ять разів перевищували відповідний показник поточних активів. Наступного року темпи зростання дещо вирівнялися (190 для довгострокових позик і 113 для поточних зобов'язань), але ця тенденція збереглася. Така тенденція до зростання високовартісних запозичень може бути виправдана лише за умови паралельного збільшення рентоорієнтованості активів компанії, тобто якщо рентоорієнтованість капіталу може бути отримана або збільшена порівняно з попередніми роками. Інші напрямки використання довгострокових кредитів - фінансування довгострокових проектів з розширення торгових площ або інших капітальних інвестицій.

Розглянемо структуру за джерелами формування позикових ресурсів (Таблиця 2.7).

Проаналізувавши таблицю 2.7, можна зробити висновок, що частка короткострокових банківських кредитів у поточних зобов'язаннях зменшується.

Таблиця 2.7 – Аналіз структури поточних зобов'язань ФГ «Гончаров» у 2020-22 рр.

Показник	2019		2021		2022	
	тис. грн.	частка, %	тис. грн	частка, %	тис. грн	частка, %
Короткострокові кредити банків	35	5	810,3	36,9	1060,40	33,1
Векселі видані	8,8	1,3	14	0,6	23,50	0,7
Кредиторська заборгованість: за товари, роботи, послуги	104,3	15,1	772,6	35,2	1597,40	49,8
За отриманими авансами	540	78,3	590	26,8	513,00	16,0
Інші поточні зобов'язання	1,7	0,2	10,9	0,5	12,30	0,4
Всього	689,8	100	2197,8	100	3206,6	100

Розглянемо показники фінансової стійкості ФГ "Гончаров" у 2020-2022 роках (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Показники фінансової стійкості ФГ «Гончаров» у 2020-2022 рр., (тис. грн)

Показник	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, (+,-)		Відносне відхилення, %	
				2021-2020	2022-2021	2021-2020	2022-2021
						2020	2021
Власний капітал.	4191,4	4738,8	4668,2	13,06	-1,49	13,06	-1,49
Довгострокові зобов'язання	10	110	290	1000,00	163,64	1000,00	163,64
Пасиви	6861,8	7887,7	8014,3	14,95	1,61	14,95	1,61
Показник фінансової стійкості	0,611	0,607	0,594	-0,65	-2,14	-0,65	-2,14
Показник покриття боргу	2,5	1,5	1,4	-40,00	-6,67	-40,00	-6,67

Індикатор фінансової стійкості має тенденцію до зниження і знаходиться нижче оптимального рівня, який вважається в межах від 0,85 до 0,90. Однак темпи зниження не є важливими, оскільки за два роки цей показник зменшився лише на 3%. Це означає, що компанія працює з певним ступенем фінансової стабільності. Однак така тенденція вказує на те, що особливу увагу

слід звернути на поведінку цього показника при залученні позикових коштів (рис. 2.3).

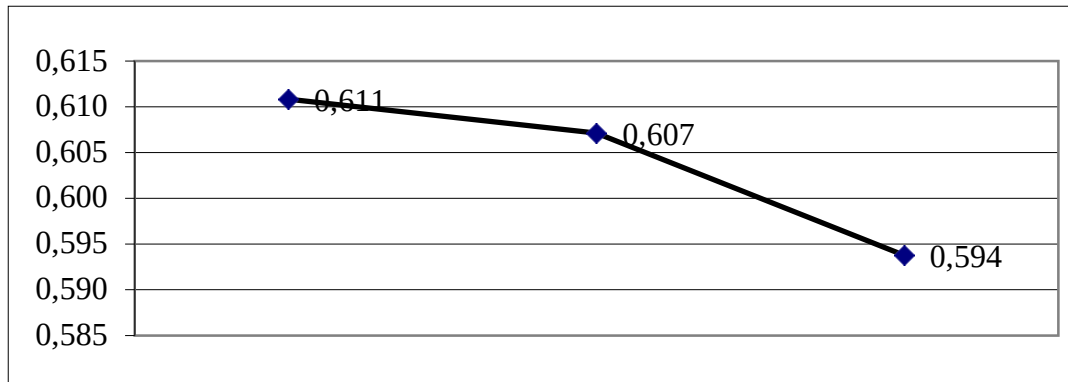


Рис. 2.3 – Динаміка показника фінансової стійкості ФГ «Гончаров» у 2020-2022 рр.

Підприємство має високу рентабельність позикових ресурсів (Таблиця 2.9), що свідчить про те, що бізнес ефективно використовує позикові кошти для отримання прибутку.

Таблиця 2.9 – Рентабельність позикових коштів ФГ «Гончаров» у 2020-2022 рр., (тис. грн)

Показник	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, (+,-)		Відносне відхилення, %	
				2021-2020	2022-2021	2021 - 2020	2022 - 2021
						2020	2021
Чистий прибуток	2123,24	2860,083	3628,1	736,84	768,02	34,70	26,85
Середня сума позикових коштів	699,8	1153,9	1748,3	454,10	594,40	64,89	51,51
Рентабельність позикових коштів, %	303	248	208	-55,00	-40,00	-18,15	-16,13

Отже, проаналізувавши ситуацію з формуванням фінансових ресурсів ФГ «Гончаров» та ефективності їх використання за досліджуваний період, можна відзначити наступне: протягом останніх двох років (2021-2022) ФГ

"Гончаров" активно використовувало та нарощувало обсяг позикових ресурсів.

При цьому, хоча коефіцієнт забезпеченості власними коштами зменшувався протягом усього досліджуваного періоду, обсяг власних ресурсів є достатнім для забезпечення фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності.

Управління позиковими ресурсами на підприємствах є надзвичайно ефективним. Тому фінансовий леверидж є достатньо високим, що дозволяє підприємству залучати значні позикові ресурси, підвищувати рентабельність власного капіталу та не підривати суттєво його фінансову стійкість, ліквідність та платоспроможність. З негативного боку слід зазначити, що компанія, на жаль, залишається контрибутором кризи неплатежів, хоча і меншою мірою, ніж більшість вітчизняних компаній, а ризик заборгованості та дебіторської заборгованості є негативним: у 2021 році неефективне управління позиковими ресурсами призвело до того, що компанія різко збільшила обсяги своїх позикових ресурсів успішно, але вкрай неефективно використовувала їх, більшість з яких була спрямована на кредитування покупців та замовників (дебіторська заборгованість), не приносячи жодної фінансової вигоди для компанії. Хоча це і банально, але зниження показників фінансової стійкості та тенденція до зростання суми відсотків, сплачених на одиницю прибутку, свідчать про те, що саме на ці показники компаніям слід звертати особливу увагу при залученні позикових ресурсів.

2.2. Оцінка зовнішнього та внутрішнього середовища діяльності ФГ «Гончаров»

Основна потреба в аналізі зовнішнього середовища випливає з того, що "підприємства не завжди можуть обрати певну стратегію". Діяльність підприємств обмежена законами, державною політикою та соціальними нормами. На нашу думку, не менш важливий вплив мають компоненти

безпосередньої взаємодії підприємства з конкурентами, постачальниками та споживачами. Тут важливо зазначити, що місце розташування може мати значний вплив на характер і зміст цієї взаємодії. Одними з ключових факторів, що впливають на вибір стратегії, є потенціал сільськогосподарського підприємства та загрози у зовнішньому середовищі. Крім того, стратегія повинна бути "спрямована на захист позиції сільськогосподарського підприємства від зовнішніх загроз і збереження його майбутнього статусу". Аналіз зовнішнього середовища фермерського господарства "Гончаров" включає наступні етапи.

1. Аналіз зовнішнього середовища підприємства;
2. Аналіз безпосереднього оточення підприємства;
3. Аналіз внутрішнього середовища підприємства.

Переваги та недоліки розвитку сільськогосподарського виробництва, його можливості та загрози відображені в аналітичній таблиці SWOT-аналізу (табл. 2.10) і є основою для прогнозування можливих сценаріїв майбутнього розвитку.

Таблиця 2.10 – SWOT-аналіз розвитку ФГ «Гончаров»

Сильні сторони	Слабкі сторони
<i>Законодавство:</i> державне регулювання фермерської діяльності. <i>Природні ресурси:</i> наявність якісних сільськогосподарських угідь; сприятливі природні умови. <i>Трудові ресурси:</i> повна забезпеченість персоналом. <i>Маркетинг:</i> постійний попит на зерно та насіння соняшнику. <i>Дорожня інфраструктура:</i> невелика віддаленість від залізничної колії та дорожніх магістралей.	<i>Фінансові ресурси:</i> високий банківський відсоток за користування кредитом, відсутність державної підтримки. <i>Ринкова інфраструктура:</i> нерозвинений місцевий ринок с/г продукції; високий рівень логістичних витрат. <i>Виробництво:</i> низький рівень механізації. <i>Соціальна політика:</i> інтенсивні міграційні процеси сільських жителів до міст та за кордон. <i>Маркетинг:</i> розміри підприємства не дають змогу формувати великотоварні партії зерна та насіння соняшнику для торгівлі на біржі на постійній основі; відсутність логістичного забезпечення постачання продукції на внутрішньому ринку.

Продовження таблиці 2.10

Можливості	Ризики
<i>Кон'юнктура глобального ринку:</i> зростання попиту на екологічну (органічну) продукцію, розвиток ринку біопалива. <i>Інновації:</i> поява нових інвесторів на сільськогосподарському ринку. <i>Інвестиції:</i> зростання привабливості галузі через диверсифікацію виробництва. <i>Освіта дорослих:</i> підвищення кваліфікації, робота з дорадчими службами.	<i>Виробництво:</i> продукція підприємства не відповідає світовим та європейським стандартам. <i>Інфраструктура:</i> відсутність інвестування в розвиток сільськогосподарської інфраструктури. <i>Навколишнє середовище:</i> забруднення довкілля через недотримання сівозмін, застаріле обладнання та ін. <i>Соціальний стан:</i> міграція населення. <i>Цінова ситуація:</i> значні коливання валютного курсу, нестабільні ціни на світовому ринку. <i>Економічні умови:</i> нестабільна національна валюта. <i>Енергетика:</i> значні коливання цін на енергоносії.

Враховуючи результати аналізу (табл. 2.10), тобто слабкі сторони поточної діяльності ФГ "Гончаров", пропонується прийняти такий сценарій розвитку подій, щоб уникнути можливих ризиків у майбутньому та створити сприятливі умови для розвитку агропідприємництва. Аналізуючи зовнішнє середовище, слід зазначити, що сільське господарство перебувають у кризовому стані.

Складність поточної ситуації тісно пов'язана з проблемами сучасних ринкових відносин. Хоча українське сільське господарство характеризується ринковою формою "чистої конкуренції", більшість переробних підприємств та компаній, що постачають засоби виробництва для сільськогосподарського виробництва, є монополістами. За таких умов сільськогосподарські виробники не мають можливості впливати на рівень цін. У такій ситуації ціни на засоби виробництва штучно завищені, а ціни на сільськогосподарську продукцію занижені, тому "відсутність конкуренції при закупівлі засобів виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції сільськогосподарськими підприємствами" є причиною збитковості фермерських господарств. "Законодавча робота щодо потреб сільського господарства" ще не систематизована, а закони та укази Президента України приймаються поспіхом або видаються із запізненням. Характерними для сільськогосподарської галузі є також екологічні проблеми.

Десятиліттями "екстенсивне використання землі, особливо ріллі, не компенсується витратами, еквівалентними відтворенню родючості ґрунтів"

Таким чином, на основі проведеного оглядового аналізу зовнішнього середовища можна зробити висновок про наявність значної кількості негативних факторів, які характеризуються високим впливом як на аграрний сектор в цілому, так і на шкіряну галузь зокрема.

Наступним етапом аналізу зовнішнього середовища є розгляд інших аспектів сільськогосподарського середовища. Регіон має сприятливі природно-кліматичні умови - рівнинний рельєф, родючі землі та м'який клімат - які створюють передумови для розвитку сільськогосподарського виробництва, одного з основних секторів регіональної економіки. Загалом, фермерське господарство "Гончаров" сьогодні стикаються з тими ж проблемами, що й аграрний сектор в цілому.

Через спад сільськогосподарського виробництва більшість переробних підприємств працюють не на повну потужність. У регіоні також існує попит на сільськогосподарську продукцію, особливо на м'ясо та молоко, але низькі закупівельні ціни залишаються проблемою.

Вивчення сильних сторін є особливо важливим, оскільки це дозволить найкращим чином використати наявний досвід, що дасть найбільшу можливу перевагу в конкурентній боротьбі та сформує основу для розробки стратегії.

Для повного виявлення слабких та сильних сторін господарства, доцільно зробити аналіз його діяльності у різних сферах:

1. Виробництво. У нинішніх умовах сільськогосподарські підприємства характеризуються збитковістю виробництва м'ясної продукції, яка тривалий час була їхньою основною спеціалізацією. Сьогодні прибутковим є виробництво таких культур, як соя, соняшник, ріпак. Господарство зазвичай використовує енергоємні технології, характерні для виробництва сільськогосподарської продукції, що призводить до високих виробничих витрат.

2. Збут. Наразі підприємство не має налагодженої системи збуту продукції, доступ до споживачів значною мірою стихійний, кількість стабільних зв'язків незначна, маркетингова діяльність на підприємстві не розвинена і необхідна інформація про ринок, наприклад, закупівельні ціни, не збирається.
3. Фінансова стан. Попередній аналіз результатів показує, що фінансова стійкість підприємств знаходиться на достатньому рівні, але проблемою є низька миттєва ліквідність, пов'язана з дефіцитом грошових коштів.
4. Планування. Наразі процес планування у господарстві обмежується розробкою річних планів. Незалежна система стратегічного планування відсутня.
5. Кадри. Позитивним моментом у роботі ФГ є забезпеченість його спеціалістами, що мають високий професійно-кваліфікаційний рівень та значний досвід роботи у галузі сільського господарства. Плинність персоналу є низькою, що свідчить про стабільність та згуртованість колективу. У той же час, спостерігається деяка невідповідність керівного складу сучасним вимогам, що зумовлено відсутністю теоретичної підготовки та досвіду роботи в умовах ринкової економіки. До того ж, кадрова політика підприємств не орієнтована на залучення нових фахівців.

Отже, слабкими сторонами ФГ "Гончаров" є відсутність чіткого стратегічного напрямку, відсутність маркетингової діяльності, недоліки планування, збитковість виробництва, високі виробничі витрати, нестача грошових коштів та відсутність постійних та ефективних каналів збуту.

Для встановлення взаємозв'язку між сильними та слабкими сторонами, можливостями та загрозами, їх представлено у вигляді матриці (Таблиця 2.11).

Сильними сторонами господарства є зручне розташування, сприятливі природно-кліматичні умови, забезпеченість трудовими ресурсами, виробничий досвід, наявність матеріально-технічної бази, висока економічна

самостійність, достатня фінансова стійкість, стабільний майновий стан та попит на їх продукцію.

Таблиця 2.11 – Розширена SWOT-матриця ФГ «Гончаров»

Внутрішнє середовище	Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
	Вигідне розташування підприємства Наявність необхідних ресурсів (земля, техніка, фінансові ресурси) Висока продуктивність праці Стабільне фінансове становище Великий досвід на ринку	Зношеність основних засобів Комунікації, устаткування і приміщення фізично зношені Відсутність відділу маркетингу та низький рівень здійснення маркетингової діяльності Відсутність досліджень в області передових технологій
Зовнішнє середовище		
Можливості (O)	SO – стратегія	WO – стратегія
Розширення ринків збуту продукції Розширення напрямків діяльності Покращення техніки та технології Нарощування основного та оборотного капіталу Розширення асортименту продукції та поліпшення якості продукції Можливість росту обсягів виробництва і прибутку Проведення модернізації технологічного обладнання	Розширення ринків збуту продукції; Оптимізація виробничої структури Продаж або здача в оренду невикористовуваних територій та площ; Розширення сівозмін.	Залучення інвестицій для переоснащення виробництва новим обладнанням; Розробка нових маркетингових заходів щодо встановлення гнучкої цінової політики, створення системи збуту і розподілу
Загрози (T)	ST – стратегія	WT – стратегія
Наявність конкурентів на ринку, розширення ринку конкурентами Технологічне відставання Нестабільна політична та економічна ситуація в країні Непередбачуваність подальшого розвитку тваринницької галузі Високі податкові ставки Несприятливі погодні умови	Проведення гнучкої цінової політики, диференційованої залежно від замовника; пропозиція вигідних клієнтові умов оплати; Організація служби маркетингу на сучасному рівні, розробка нових рекламних кампаній, ретельне дослідження ринку	Вивчення та, можливо, використання кооперації в просуванні продукції; Оптимізація обсягів випуску продукції; скорочення кількості незавершеної або бракованої продукції

Тому фермерське господарство «Гончаров» має на меті збільшити обсяги виробництва за рахунок підвищення ефективності, зменшити витрати за рахунок економії, покращити облік та управління, розширити асортимент продукції за рахунок вирощування нових культур та виходу на нові сегменти ринку.

Стратегічне управління фермерським господарством повинно не лише враховувати ринкові умови, але й відповідати характеру та викликам економіки.

Тому розробка стратегічної програми вимагає визначення стратегічних цілей даного господарства (Додаток Г).

Розробка "дерева цілей" повинна бути підпорядкована загальним цілям господарства. Загальними цілями більшості сільськогосподарських підприємств є раціональне використання земельних ресурсів, інших природних ресурсів, виробничого та економічного потенціалів, впровадження нових і прогресивних технологій, підвищення продуктивності праці та скоординоване забезпечення матеріальних і культурних потреб населення. Важливим елементом, що гарантує операційну ефективність діяльності ФГ "Гончаров", є логістичний підхід до організації закупівельно-збутової діяльності. Логістична діяльність формує раціональний рух матеріально-технічних, інформаційних та фінансових потоків, що має позитивний ефект. Існуюча система організації управління закупівлями, формування матеріально-ресурсного забезпечення та складського господарства У ФГ "Гончаров" не забезпечує логістичного підходу до організації та не відповідає вимогам сьогодення.

Система управління логістикою ФГ "Гончаров" "забезпечує комплексне і планомірне функціонування логістичної структури, що відповідає конкретним функціям і завданням логістичних цілей, відповідно до місця застосування і соціально-економічних та організаційно-технічних умов. При цьому необхідно враховувати принципи та напрями її формування, розвивати в ній засоби логістичного забезпечення та дотримуватися оптимальних

значень ефективності та раціональності функцій сформованої в ній логістичної системи".

Водночас ці параметри, незалежно від того, наскільки точно вони були спрогнозовані під час планування логістичної системи, з часом мають бути скориговані з урахуванням особливостей аграрного сектору. Це пов'язано з тим, що логістична система, яка враховує зміни у зовнішньому середовищі та внутрішній ситуації підприємства, повинна мати можливість адаптуватися до змін. Тому неефективні системи управління господарства не повинні негативно впливати на характеристики логістичної системи.

Внутрішній управлінський документообіг (накази, розпорядження, постанови) у ФГ "Гончаров" не впроваджений. Деякі основні завдання знаходяться в усній формі, не будучи записаними на папері. Для того, щоб згрупувати основні цілі діяльності та підвищити ефективність управлінської діяльності, необхідно систематизувати процеси управління. Удосконалення системи управління в цій сфері забезпечить зберігання важливої інформації та покращить систему інформування персоналу про їхні посадові обов'язки. Крім того, ці заходи підвищують ефективність дій керівника господарства і забезпечують механізм роботи, який дозволяє раціонально та ефективно використовувати робочий час, кошти та інші ресурси.

Наразі фермерське господарство "Гончаров" не має чітко визначеної системи стратегічних цілей і потребує прийняття рішень у різних сферах.

ФГ "Гончаров" знаходиться в ситуації, яка вимагає рішень з різних напрямків, а тому пропонується комбінована антикризова стратегія, яка поєднує в собі елементи пасивної захисної та активної наступальної стратегії, забезпечуючи узгодженість між різними видами діяльності та керованість процесу реалізації загальної стратегії управління розвитком фермерського господарства.

2.3. Дослідження фінансового стану ФГ «Гончаров»

У процесі аналізу фінансового стану господарства передовсім важливо знати, наскільки ефективно використовується у звітному році усі засоби (кошти), які забезпечили отримання конкретного прибутку.

Для характеристики рівня ліквідності та платоспроможності товариства використовують наступні показники:

1) Коефіцієнт абсолютної ліквідності (*Кал.*). Визначається відношенням найбільш ліквідних активів до поточних зобов'язань підприємства:

$$K_{ал.} = \frac{A_{ал.}}{Заб.кр.}, \quad (2.1)$$

де: *Aал.* – найбільш ліквідні активи підприємства (грошові кошти та їх еквіваленти, а також поточні фінансові інвестиції), грн.;

Заб.кр. – поточна кредиторська заборгованість підприємства, грн.

Цей коефіцієнт є найбільш жорстким критерієм платоспроможності товариства і показує, яку частину короткострокової заборгованості воно може погасити в поточний момент або найближчим часом.

2) Коефіцієнт загальної ліквідності або коефіцієнт покриття (*Кзл.*) визначається за формулою:

$$K_{зл.} = \frac{A_{п.}}{Заб.кр.}, \quad (2.2)$$

де: *Aп.* – сума поточних активів підприємства, грн.

Цей коефіцієнт характеризує ступінь покриття поточних зобов'язань за рахунок поточних активів, якщо співвідношення поточних активів і зобов'язань менше за 1:1, то поточні зобов'язання перевищують поточні активи. Це може означати можливість високого фінансового ризику.

3) Коефіцієнт критичної ліквідності (*Ккл.*) визначається за формулою:

$$K_{кл.} = \frac{An. - Bз.}{Заб.кр.}, \quad (2.3)$$

де: $Bз.$ – виробничі запаси, грн.

У даному випадку до ліквідних відносяться і готова продукція, і відвантажені товари.

4) Коефіцієнт платоспроможності ($K_{пс.}$). Фіксує частку власного (акціонерного) капіталу в загальних зобов'язаннях і визначається за формулою:

$$K_{пс.} = \frac{Kв.}{Зобз.}, \quad (2.4)$$

де: $Kв.$ – величина власного капіталу підприємства, грн.;

$Зобз.$ – сума загальних зобов'язань підприємства, грн.

Теоретично вважається нормальним (економічно обґрунтованим) співвідношення 2:1.

Результати розрахунків показників ліквідності та платоспроможності заносимо у таблицю, яка має наступний вигляд:

Таблиця 2.12. – Аналіз ліквідності та платоспроможності

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	413,5/976,5=0,4	1041,1/4382,4=0,2	3408,5/7434,8=0,4
2. Коефіцієнт загальної ліквідності	17454,8/976,5=17,9	24385,2/4382,4=5,6	31199,0/7431,8=4,2
3. Коефіцієнт критичної ліквідності	17454,8-15226,4/976,5=2,3	24385,2-21046,1/4382,4=0,7	31199,0-25456,8/7431,8=7,9
4. Коефіцієнт платоспроможності	45916,2/2056,2+976,5=15,1	54212,4/1791,0+4382,4=8,7	62605,4/4012,8+7431,8=13,2

Фінансова стабільність товариства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану. Вона пов'язана з рівнем залежності від кредиторів та інвесторів і охарактеризується співвідношенням власних і залучених коштів.

1) Коефіцієнт автономії ($K_{ав.}$) характеризує частку коштів власників господарства в загальній сумі коштів, авансованих у діяльність. Коефіцієнт автономії визначається за формулою:

$$K_{ав.} = \frac{K_{вл.}}{Bб.}, \quad (2.5)$$

де: $K_{вл.}$ – загальна сума власного капіталу, грн.;

$Bб.$ – загальна величина балансових коштів (валюта балансу), грн.

2) Коефіцієнт фінансової залежності ($K_{зал.}$) є зворотнім коефіцієнту автономії і визначається за формулою:

$$K_{зал.} = \frac{Bб.}{K_{вл.}}, \quad (2.6)$$

Зростання даного показника в динаміці збільшення частки позичених коштів у фінансування підприємства, якщо його значення наближається до одиниці, це означає, що власники повністю фінансують своє підприємство, якщо перевищує одиницю – навпаки.

3) Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів ($K_{вл./з.}$) відображає рівень залежності господарства від зовнішніх інвесторів та кредиторів і визначається за формулою:

$$K_{вл./з.} = \frac{K_{залуч.}}{K_{вл.}}, \quad (2.7)$$

де: $K_{залуч.}$ – залучений капітал (підсумок II розділу пасиву балансу + короткострокові кредити банків), грн.

Важливим показником, що характеризує ефективність використання ресурсів товариства, є показник фондovіддачі, який визначається за формулою:

$$\Phi_{від.} = \frac{Bр.}{\Phi_{ср.оф.}}, \quad (2.8)$$

де: $Bр.$ – виручка від реалізації продукції, грн.;

$\Phi_{ср.оф.}$ – середньорічна вартість основних фондів, грн.

Таблиця 2.13. – Динаміка показників ефективності використання
основних фондів

Показник	2020 р.	2021 р.	Відхилення за період 2021-2020, %
Фондовіддача	2,27	2,27	-
Фондоємність	0,44	0,44	-

Дані коефіцієнти мають економічну інтерпретацію, так як показують скільки гривень виручки від реалізації припадає на 1 гривню вкладень у основні фонди та яка вартість фондів припадає на виготовлення продукції вартість 1 грн

3. Удосконалення формування системи комплексної діагностики фінансового стану фермерських господарств

3.1. Узагальнення методик проведення комплексної діагностики фінансового стану фермерського господарства

Оцінка результативності фінансового стану суб'єкта господарювання є комплексним показником, що дозволяє здійснювати якісну та кількісну діагностику, а також прогнозування його змін. Показник є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин суб'єкта господарювання, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів суб'єкта господарювання. Слід зазначити, що основною метою діагностики фінансового стану є своєчасне виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності та прийняття короткострокових і довгострокових рішень щодо управління суб'єктом господарювання.

Фінансовий аналіз суб'єкта господарювання може здійснюватися різними методами (горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, аналіз відносних показників, факторний аналіз, порівняльний аналіз), тобто за допомогою різних математико-статистичних моделей (описових, що базуються на інформації фінансової звітності; прогнозних, що характеризуються математико-статистичними моделями для прогнозування розвитку, доходів і витрат суб'єкта господарювання та нормативний, який використовується для порівняння фактичних результатів діяльності суб'єкта господарювання).

Методи оцінки фінансового стану суб'єкта господарювання можна класифікувати як: коефіцієнтний метод (розрахунок системи коефіцієнтів, що характеризують різні характеристики суб'єкта господарювання та враховують внутрішні та зовнішні фактори впливу на фінансовий стан суб'єкта

господарювання); композиційний метод (комплексна оцінка фінансового стану на основі механістичного аналізу прибутковості та показників рентабельності суб'єкта господарювання); інтегральний метод (на основі узагальнюючих показників платоспроможності).

Існує ряд методик комплексного оцінювання фінансово-економічного стану, що характеризуються побудовою інтегрального показника, розроблені закордонними та вітчизняними вченими: Двофакторна модель Е. Альтмана; Універсальна дискримінантна функція О. Терещенка; П'ятифакторна модель Е. Альтмана; Модель Р. Таффлера і Г. Тішоу; Модель Р. Ліса; Модель Спрінгейта; Модель Чессера; Модель Дж. Фулмера; Модель Ж. Лего; Модель Ж. Конана і М. Гольдера; Дискримінантна функція Беєрмана; Модель Р. С. Сайфулліна і Г. Г. Кадикова (рейтингове число); Модель Давидової-Белікова (R-модель, модель вчених Іркутської державної економічної академії); Модель О. П. Зайцевої; Логіко-економічна модель А. М. Турило та С. В. Святенко; Модель К. О. Солом'янової-Кирильчук та О. В. Гребенікової (на основі української державної методики) [13].

У моделях цих методів використовуються такі показники: оборотність активів (відображає ефективність використання активів через їх оборотність протягом періоду); відношення нерозподіленого прибутку до вартості активів (відображає частку капіталізованого прибутку в структурі джерел фінансування активів); рентабельність продажів (характеризує ефективність виробничо-комерційної діяльності суб'єкта господарювання), рентабельність власного капіталу (визначає ефективність використання капіталу); рентабельність сукупних активів (визначає ефективність використання активів).

Існує ряд показників, які можуть бути використані для діагностики фінансового стану суб'єкта господарювання з метою підвищення його фінансової стійкості:

(1) оборотність активів, (2) рентабельність активів, (3) рентабельність продажів, (4) рентабельність власного капіталу та (5) рентабельність активів.

Зв'язок між основними показниками реалізації системи фінансової діагностики суб'єкта господарювання залежно від значущості та цілісності аналізу представлено на рис. 3.1.

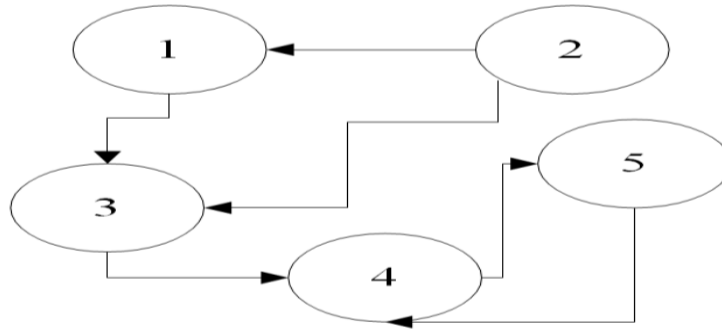


Рисунок 3.1 – Зв'язок між основними показниками комплексної діагностики фінансового стану та стійкості

На цьому етапі дослідження будується спрямований граф взаємозв'язків між ними з набору функціональних показників, описаних вище, для реалізації комплексної діагностичної моделі фінансового стану суб'єкта господарювання з метою підвищення його фінансової стійкості. Напрямок взаємозв'язку зображено у вигляді стрілок, що йдуть від факторів впливу, вказуючи на залежність від причинно-наслідкових факторів.

У загальному вигляді ієрархічна структура показників для реалізації моделі діагностики фінансового стану з метою підвищення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств представлена на рис. 3.2.

Враховуючи ознаку значущості, можна побачити, що існує чотири рівні ієрархії показників для реалізації моделі діагностики загального фінансового стану суб'єкта господарювання. Основною метою визначення моделі діагностики фінансового стану суб'єкта господарювання є встановлення порядку використання показників оцінки для підвищення фінансової стійкості суб'єкта господарювання.



Рисунок 3.2 – Ієрархія показників реалізації системи комплексної діагностики з підвищення фінансової стійкості суб'єктів господарювання

На основі проведеного дослідження визначено перелік показників для реалізації моделі діагностики фінансового стану суб'єктів господарювання з метою підвищення їх фінансової стійкості. Встановлено ієрархію показників для реалізації моделі діагностики фінансового стану суб'єктів господарювання, верхнім рівнем якої є відношення нерозподіленого прибутку до активів, що визначено для забезпечення своєчасного виявлення та запобігання банкрутству. Визначено індикатори підвищення фінансової стійкості суб'єктів господарювання, які впливають не тільки на загальний фінансовий стан суб'єкта господарювання, а й на його діяльність в цілому.

Відповідно до розглянутого підходу можна оцінити рівень фінансового стану суб'єкта господарювання з метою побудови рейтингу для визначення рівня його фінансової стійкості.

На сучасному етапі розвитку суб'єкта господарювання необхідно створити умови та механізми для запобігання впливу економічних ризиків. Тому оцінка рівня фінансового стану та виявлення основних проблем

суб'єкта господарювання може допомогти сформулювати основні напрямки розвитку суб'єкта господарювання.

Останніми роками суб'єкти господарювання функціонують в умовах динамічних змін зовнішнього середовища, зумовлених посиленням глобалізації економіки, політичними чинниками та наслідками фінансової кризи.

Серед них, зокрема, зменшення обсягів фінансування через обмеження кредитування внаслідок більш жорстких умов кредитування, підвищення кредитних ставок через погіршення ліквідності банківських установ, зниження купівельної спроможності населення через зменшення реальних доходів та скорочення попиту населення через обмеження споживчого кредитування в умовах зростання вартості обслуговування кредитів в іноземній валюті та коливання валютних курсів.

Для визначення перспектив розвитку сільськогосподарських підприємств, їх фінансового стану та рівня фінансової стійкості може бути застосована рейтингова оцінка на основі досліджених методів.

Як відомо, рейтинг - це оцінка, яка відносить суб'єкта господарювання до певного класу, розряду або категорії за ступенем його фінансової стійкості.

При розгляді показників фінансового стану застосування інтегральних показників з використанням скорингової моделі дозволяє оцінити фінансову стабільність (стійкість) суб'єкта господарювання, оскільки важливими є різні рівні оцінки. Скорингова модель точно оцінює ризик неплатоспроможності. Іншими словами, вона розрізняє суб'єктів за рівнем ризику на основі фактичного рівня показників фінансової стійкості та бальної оцінки кожного показника.

Для формування рейтингу суб'єкта господарювання використовується скорингова модель з чотирма показниками, за якими класифікується суб'єкт господарювання [21, 26].

З метою формування рейтингу суб'єктів господарювання застосовують для розрахунку скорингову модель з використанням чотирьох показників, на основі яких здійснюють розподіл суб'єктів господарювання за класами:

- 1 клас – суб'єкти господарювання з запасом фінансової стійкості, що дозволяє запевнити у поверненні позикових засобів;
- 2 клас – проблемні суб'єкти господарювання;
- 3 клас – суб'єкти господарювання з високим ризиком банкрутства. Стосовно цього класу є ризикованість втрати коштів та відсотків у кредиторів та інвесторів.

Так опис скорингової моделі суб'єктів господарювання подано в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Класи рівня фінансової стійкості за скоринговою моделлю

Показник	Ознака оцінки показника	Класи рівня фінансової стійкості		
		I клас	II клас	III клас
Рентабельність сукупного капіталу, %	Значення показника	2,0 і вище	1,99-1	нижче 1
	Бали за показником	20	19,9-10	9,99-0
Коефіцієнт поточної ліквідності	Значення показника	2,0 і вище	1,99-1	нижче 1
	Бали за показником	20	19,9-10	9,99-0
Коефіцієнт оборотності активів	Значення показника	2,0 і вище	1,99-0,5	нижче 0,5
	Бали за показником	20	19,9-5	4,99-0
Відношення нерозподіленого прибутку до суми активів	Значення показника	0,7 і вище	0,69-0,2	нижче 0,2
	Бали за показником	7	6,99-2	1,99-0
Сума балів показників за класом	Бали	30 і вище	29,99-20	нижче 20

На основі дослідження скорингових моделей можна обрати клас кожного визначеного показника відносно скорингової моделі класифікації суб'єктів господарювання. Основними етапами порівняльної рейтингової оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання є збір та аналітична

де K_i^f – фактичний рівень i -го показника, що використовується для оцінки фінансового стану;
 K_i^e – еталонне значення i -го показника;
 n – кількість планових показників для здійснення оцінки.

Для визначення рейтингу конкретного суб'єкта господарювання з використанням скорингової моделі класифікації їх за класом фінансової стійкості зводимо до таблиці 3.4.

Таблиця 3.2 – Оцінка за рейтинговою шкалою суб'єктів господарювання

[illegible]

На основі отриманих показників можна проаналізувати розвиток господарства та визначити основні напрямки діяльності. На рис. 3.3 проілюстровано етапи проведення фінансової діагностики господарства.



Рисунок 3.3 – Порядок дій при проведенні фінансової діагностики

Як видно з рис. 3.3 першим кроком є розробка показників розвитку фермерського господарства та аналіз методичної бази. Розробка обґрунтованої системи показників для фінансової діагностики передбачає скорочення інформаційного простору та є основою для подальших досліджень.

Другий етап: розробка системи показників впливу на поточну ситуацію дослідження – аналіз її раціональних показників.

Третій етап – розробка методичних рекомендацій щодо проведення фінансової діагностики суб'єкта господарювання, виявлення причин

зниження (підвищення) показників, що визначають клас його фінансової стійкості.

Скорингова модель дозволяє своєчасно виявити та скоригувати відхилення від показників та сформулювати певні заходи для уникнення негативних явищ у діяльності фермерських господарств.

3.2. Впровадження у ФГ «Гончаров» безбиткового методу аналізу фінансового стану

Важливим методом фінансового аналізу є метод визначення точки безбитковості. Метод точки безбитковості базується на ролі операційного важеля у формуванні результатів діяльності суб'єкта господарювання та його здатності контролювати витрати і результати для досягнення необхідних показників точки безбитковості. У цьому випадку критерієм оцінки фінансового стану підприємства є запас фінансової міцності підприємства, тобто прибуток підприємства після перевищення порогу рентабельності.

Як відомо, поріг рентабельності визначається як сума виручки, що дорівнює сукупним витратам підприємства. Це точка безбитковості, після якої підприємство переходить у зону прибутку, як показано на рисунку 3.1.

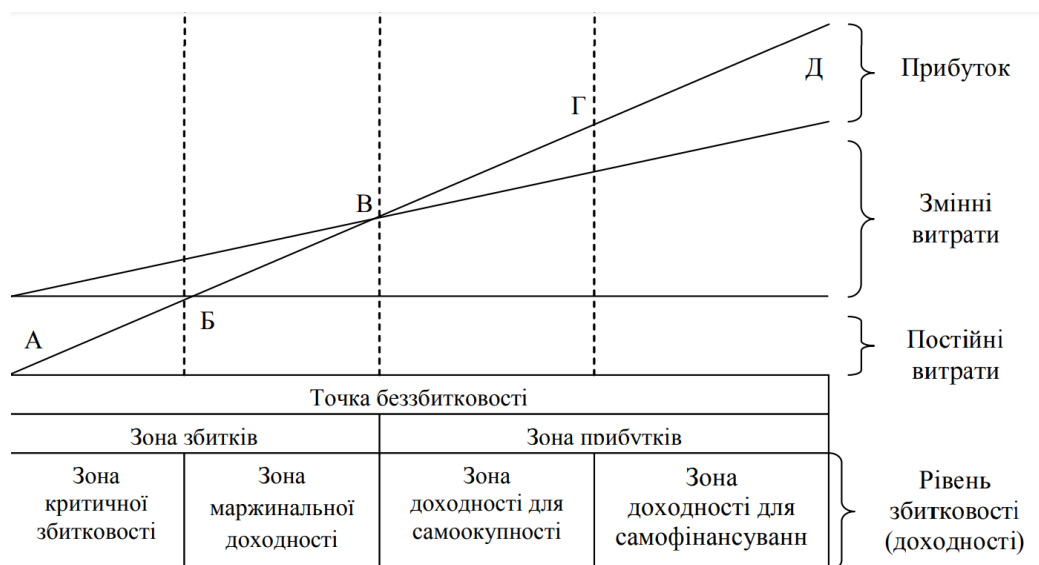


Рисунок 3.4 – Схематична модель графіка безбитковості підприємства

На рисунку 3.4 точка В виражає беззбитковість, яка віображає обсяг виручки від реалізації продукції, що забезпечує покриття сукупних витрат фермерського господарства. Точка беззбитковості відділяє дві області його діяльності – збиткову і прибуткову. На рисунку видно наявність двох типів фінансового стану підприємства. Зупинимось на зоні прибутковості. Ця зона характеризує здатність господарства до самофінансування. Підприємство має стабільний та високий рівень прибутку, і це дозволяє йому проводити розширене відтворення (інвестиції, поповнення власних обігових коштів, погашення довгострокових кредитів з відсотками, дивіденди тощо). За такої ситуації фінансовий стан є нормальним або абсолютно фінансово стійким.

Підприємству завжди вигідно збільшувати свій внесок для покриття маржинального прибутку. Тому необхідно проводити бізнес-аналіз, який дозволяє визначити запас фінансової міцності (маржинальний запас або запас міцності). Цей метод часто ігнорується економістами через численні обмеження, які існують.

Так, розрахунок беззбиткового обороту для ФГ «Гончаров» можна здійснити за формулою:

$$Боб = \frac{В_{пост}}{К_{мп}} \quad , (3.2)$$

де *Боб* - беззбитковий оборот;
В_{пост} - постійні витрати підприємства;
К_{мп} - коефіцієнт маржинального прибутку.

Беззбитковий оборот показує, на обсяг виготовлення продукції для забезпечення рівня беззбитковості, без отримання прибутку.

Коефіцієнт маржинального прибутку можна розрахувати наступним чином:

$$К_{мп} = \frac{МП}{ЧВ} \quad , (3.3)$$

де *МП* - маржинальний прибуток Товариства;
ЧВ - чиста виручка підприємства.

Дане значення можна обрати за бажанням керівництва – або тенденцію минулого періоду, або збільшену величину.

Коефіцієнт маржинального прибутку, по суті, визначає, як багато вдається заробити від продажу товару на одну гривню, тобто він показує розмір маржинального доходу на кожну гривню, введену в оборот.

Коефіцієнт маржинального доходу може змінюватися під впливом багатьох чинників, зокрема:

- зростання або зниження ціни реалізації;
- зростання або зниження середніх змінних витрат, у тому числі закупівельних цін;
- погіршення (поліпшення) структури збуту, тобто зміщення акцентів при реалізації товарів з відносно високим коефіцієнтом покриття на користь товарів з відносно низьким коефіцієнтом покриття, і навпаки.

В продовженні аналізу, необхідним є розрахунок запасу надійності ($Зн$) за формулою:

$$Зн = 1 - \frac{В_{пост}}{МП} \quad 3.4$$

По своїй суті, запас надійності (міцності) визначається в процентах і характеризує, скільки відсотків зниження обсягів реалізації ФГ «Гончарої» є допустимим до досягнення точки беззбитковості.

Запас фінансової міцності, в свою чергу розрахуємо наступним чином:

$$ЗФМ = ЧВ - Боб \quad 3.5$$

Можливим також є розрахунок прибутковості підприємства з урахування запасу фінансової міцності:

$$П = ЗФМ \times К_{мп} \quad 3.6$$

Така схема, на наш погляд, дозволить підприємству встановити мінімальні значення обсягів діяльності, точно знати «нульові» показники, що захистить від ризиків та підвищить ефективність управлінських рішень.

Володіючи інформацією про постійні витрати підприємства ФГ «Гончаров» станом на 2021 рік, а це 7819 тис грн. та величиною маржинального прибутку (як показано у таблиці 3.3), ми можемо здійснити розрахунок беззбиткового обороту, нижче якого ми не можемо спуститись, запасу надійності (у вигляді коефіцієнту та відсотку), запасу фінансової міцності, яким володіє підприємство та прибутку, який буде отримано в кінцевому підсумку.

Таблиця 3.3 – Беззбитковий аналіз фінансового стану господарства

Показники	Ситуація 1	Ситуація 2	Ситуація 3	Ситуація 4
Впост	7819	7819	7819	7819
МП	15122	22238	4447	16143
ЧВ	44476	44476	44476	44476
Розрахункові показники:				
Кмп	0,34	0,5	0,1	0,36
Боб	22998	15639	78195	21543
Запас надійності	0,48	0,65	-0,76	0,52
ЗФМ	21478	28837	-33718	22933
Прибуток	7302	14418	-3371	8324

Включення в розрахунок різних показників маржинальної рентабельності дозволяє розглянути різні можливі сценарії розвитку ситуації в господарстві.

У розрахунку беззбиткового обсягу реалізації продукції було використано суму постійних витрат на рівні 2021 року та виручки господарства в тому ж році.

Ситуація 4 також показує поточну ситуацію господарства та фактичну маржинальну норму прибутку на основі даних 2021 року.

Було визначено, що поточна маржинальна рентабельність фермерського господарства становить 0,36. Це означає, що 36% виручки підприємства складається з постійних витрат та прибутку. Зрозуміло, що чим вище значення цього показника, тим більш прибутковим є підприємство, і це підтвердилося при розгляді ситуацій 1 і 2. Ми вважаємо, що свідоме зменшення коефіцієнта маржинального прибутку можливе, коли керівництво розглядає можливість зниження ціни. У цьому випадку збільшення обсягів реалізації призвело б до зростання прибутковості.

Оскільки запас фінансової міцності був від'ємним, ми розглянули найнижчий можливий коефіцієнт маржинального прибутку за даних обставин.

При виручці в 44476 тис грн, яка була використана нами і в попередніх розрахунках, а також при відомому значення постійних витрат, мінімальним Кмп вважаємо 0,18, отриманого при маржинальному прибутку 8005,84 тис грн. За такого значення беззбитковий оборот становитиме:

$$Боб = \frac{7819}{0,18} = 43441.$$

Тоді запас надійності:

$$Зн = 1 - \frac{7819}{8005,84} = 0,02.$$

Після цього запас фінансової міцності:

$$ЗФМ = 44476 - 43441 = 1034$$

І в кінцевому підсумку, мінімальний прибуток становить:

$$П = 1034 \times 0,18 = 186$$

Вважатимемо цю норму прибутку найнижчою можливою з точки зору планування. В результаті дійшли висновку, що мінімальна потенційна маржа

прибутку становить 0,18. Ця інформація буде корисною для подальшої роботи над асортиментними групами та ціновими коефіцієнтами. Отже, чим вищий запас фінансової міцності (в даному випадку - коефіцієнт безпеки), тим стабільніший фінансовий стан підприємства. Цей метод є сучасним і практичним, оскільки включає в себе точку беззбитковості (фундаментальний аспект управління підприємством) і витрати.

Тому ми вважаємо, що знання беззбиткового обсягу продажів підприємства, розрахунок запасу фінансової міцності та рентабельності за допомогою маржинального підходу (який фокусується на маржинальному прибутку) значно розширює сферу фінансового аналізу, забезпечує захист від потенційних ризикових ситуацій та матиме позитивний вплив на фінансовий стан підприємства в майбутньому.

Він також повинен використовуватися в комбінованому вигляді в рамках управлінського обліку, щоб компенсувати недоліки цього підходу - не беруться до уваги такі критерії оцінки, як конкурентоспроможність, кредитоспроможність, ринки збуту та ділова активність.

3.3. Обґрунтування управлінських рішень щодо покращення фінансового стану

Важливим етапом управління фінансовим станом підприємства є формулювання та обґрунтування управлінських рішень і завдань щодо підвищення його рівня в короткостроковій і довгостроковій перспективі.

Однією з ключових умов покращення фінансового стану підприємства є отримання достатнього прибутку та прибуткова діяльність ФГ "Гончаров". Це пов'язано з тим, що отримання збитків у результаті господарської діяльності зумовить підвищення ризику фінансової нестабільності та загрозу настання фінансової кризи для підприємства в майбутньому.

Одним із ключових етапів запобігання негативному впливу виявлених факторів є етап проведення "санації підприємства". Саме тут здійснюються

важливі процеси стабілізації фінансового стану підприємства, такі як пошук та реалізація резервів підвищення ефективності діяльності підприємства. Враховуючи важливість вирішення проблеми збиткової діяльності для поліпшення фінансового стану господарства, необхідно виявити резерви оптимізації обсягів його доходів і витрат, обґрунтувати управлінські рішення щодо їх мобілізації та сформулювати на цій основі високі результати діяльності.

Одним із підходів до прогнозування фінансового стану суб'єкта господарювання є використання дискримінантної статистичної моделі інтегральної оцінки фінансового стану, яка дозволяє комплексно оцінити рівень загроз та ризиків, що впливають на діяльність підприємства. Це все економетричні моделі, побудовані на фінансових коефіцієнтах.

У світовій практиці використовується широкий спектр моделей оцінки фінансового стану та схильності до неплатоспроможності підприємств. Серед них можна виділити наступні: Модель Альтмана, модель Спрінгейта, R-модель прогнозування ризику банкрутства та модель узагальненої дискримінантної функції. Серед вітчизняних наукових розробок щодо інтегральної оцінки фінансового стану підприємств варто відзначити моделі О.О. Терещенка та Т.П. Гудзь [21].

Як справедливо зазначає Т.П. Гудзь, використання зарубіжних методик, розроблених в Україні, не дає достовірних результатів.

Тому використання лише зарубіжних моделей для прогнозування ймовірності банкрутства чи оцінки фінансової безпеки з метою обґрунтування управлінських рішень є неприпустимим. Потребують застосування багатокритеріальні моделі, розроблені вітчизняними економістами, оскільки вони орієнтовані на виявлення загрози фінансової неспроможності з урахуванням чинних правових норм українського законодавства про банкрутство, фінансового стану підприємства та показників виду економічної діяльності (модель Т.П. Гудзь та О.О. Терещенко).

Так, серед моделей прогнозування фінансового стану підприємств за видами економічної діяльності, розроблених Т.П. Гудзь, з метою оцінки ймовірності банкрутства ФГ «Гончаров» застосуємо модель для виробничих підприємств наступного вигляду (3.8):

$$Y = 0,4190 + 0,0289 \cdot X_1 + 0,0245 \cdot X_2 - 0,0175 \cdot X_3 + 0,0036 \cdot X_4 - 0,02166 \cdot X_5, (3.7)$$

де X_1 – коефіцієнт мобільності власного оборотного капіталу;
 X_2 – коефіцієнт співвідношення необоротних та оборотних активів;
 X_3 – коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості;
 X_4 – коефіцієнт рентабельності основного виду діяльності;
 X_5 – коефіцієнт кредиторської заборгованості;
 Y – коефіцієнт автономії [26, с. 35].

В моделі інтерпретація показника «у» – коефіцієнта автономії – відбувається за його економіко-правовим змістом: при значенні інтегральної оцінки більше 0,5 фінансовий стан підприємства характеризується відносно стабільним у короткостроковій перспективі; додатне, але нижче 0,5 значення «у» свідчить про дисбаланс фінансової рівноваги підприємства, що сигналізує про наявність кризових процесів; від’ємна прогнозована величина «у» показує відсутність чистих активів на підприємстві, що загрожує йому банкрутством у найближчий рік діяльності [25, с. 36].

Застосування зазначеної функції для ФГ «Гончаров» свідчить про ймовірність подальшого розгортання кризових процесів розвитку підприємства не дозволяє говорити про його фінансову безпеку в 2020 р. (табл. 3.10).

Універсальну дискримінантну функцію для діагностики ризику банкрутств українських підприємств розробив О.О. Терещенко. Багатомірна дискримінантна функція О.О. Терещенка для підприємств галузі обробної промисловості має вигляд [86, с. 36]:

$$Z = 0,139 \cdot X_1 + 1,535 \cdot X_2 + 0,486 \cdot X_3 + 1,459 \cdot X_4 + 0,265 \cdot X_9 + 0,159 \cdot X_{10} - 1,757 (3.8)$$

де X_1 – коефіцієнт покриття;
 X_2 – коефіцієнт фінансової незалежності; X_3 – коефіцієнт оборотності капіталу;
 X_4 – коефіцієнт рентабельності операційних продажів по Cash-flow 1; X_9 – коефіцієнт рентабельності власного капіталу;
 X_{10} – коефіцієнт оборотності оборотних активів.

Критерії інтерпретації результатів прогнозування описано в табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Прогноз фінансового стану ФГ на 2024 р. за моделлю

Т.П. Гудзь для виробничих підприємств

Показник	2020 р. (факт)	2021 р. (факт)	2022 р. (факт)	2024 р. (прогноз)
Коефіцієнт мобільності власного оборотного капіталу (X1)	-0,174	-0,071	-0,197	-0,207
Коефіцієнт співвідношення необоротних та оборотних активів (X2)	2,750	2,472	1,797	1,644
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості (X3)	0,510	0,402	0,476	0,562
Коефіцієнт рентабельності основного виду діяльності (X4)	0,042	-0,008	-0,185	-0,012
Коефіцієнт кредиторської заборгованості (X5)	0,281	0,305	0,726	0,758
Y – коефіцієнт автономії	0,412	0,404	0,291	0,279
Оцінка результату прогнозування банкрутства	дисбаланс фінансової рівноваги, наявність кризових процесів	дисбаланс фінансової рівноваги, наявність кризових процесів	дисбаланс фінансової рівноваги, наявність кризових процесів	дисбаланс фінансової рівноваги, наявність кризових процесів

«Ключ інтерпретації» до моделі оцінки ймовірності банкрутства за О.О.Терещенком наведено в табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – «Ключ інтерпретації» до моделі оцінки ймовірності банкрутства за О.О. Терещенком

Вид економічної діяльності	Зона фінансової кризи	Зона додаткового аналізу	Зона фінансової стійкості
Інші галузі обробної промисловості (текстильна, переробка деревини, хімічна, целюлозно-паперова тощо)	$Z < -0,68$	$0,68 \leq Z \leq 0,44$	$0,44 < Z$

Результати прогнозування фінансового стану ФГ на основі статистичної функції О.О. Терещенка наведено в табл. 3.6.

Таблиця 3.6 - Прогноз фінансового стану ФГ «Гончаров» на 2024 р. за
моделлю діагностики фінансової кризи О.О. Терещенка

№	Показник	2020 р. (факт)	2021 р. (факт)	2022 р. (факт)	2024 р. (прогноз)
X1	Коефіцієнт покриття	1,044	1,167	2,978	2,617
X2	Коефіцієнт фінансової незалежності	1,361	1,390	0,602	0,556
X3	Коефіцієнт оборотності капіталу	1,056	0,906	0,956	1,012
X4	Коефіцієнт рентабельності операційних продажів по Cash-flow 1	- 0,010	-0,020	0,047	0,005
X9	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,115	-0,006	-0,407	-0,034
X10	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	3,951	3,268	2,951	2,727
Z	Показник статистичної дискримінантної функції	1,634	1,467	0,475	0,383
	Інтерпретація результату прогнозування	Зона фінансової стійкості	Зона фінансової стійкості	Зона фінансової стійкості	Зона додатково гоаналізу

Дані табл. 3.6 свідчать про погіршення фінансового стану досліджуваного підприємства, що відбулося за період дослідження. Крім того, інтегральний показник оцінки фінансового стану підприємства знижується в динаміці.

Зазначена тенденція зберігатиметься і в прогнозному 2024 р., що призведе до зміни якісної оцінки фінансового стану підприємства у бік її

погіршення. В результаті оцінка стану фінансової безпеки підприємства також зміниться достатньої на недостатню.

Отже, за результатами прогнозування фінансового стану та ймовірності банкрутства підприємства на основі дискримінантних статистичних моделей нами встановлено, що їх використання дозволяє отримувати досить однозначні й адекватні висновки щодо фінансового стану підприємства. Позитивних зрушень і тенденцій щодо незначного покращення показників фінансової звітності ФГ поки що недостатньо для досягнення відчутних змін його фінансового стану.

На нашу думку, механізми подолання фінансових загроз і небезпек ФГ повинні охоплювати такі ключові напрями управління корпоративними фінансами: 1) оптимізація витрат; 2) оптимізація грошових потоків.

Таким чином, заходи з підвищення рівня фінансової безпеки досліджуваних компаній систематизовані таким чином, як показано на рис. 3.5.



Рисунок 3.5 – Система заходів для покращення фінансового стану господарства

Зміст та результати реалізації управлінських заходів, відображених на рис. 3.5, розглянемо більш детально. Для стабілізації стану підприємства важливими є насамперед внутрішньогосподарські резерви.

До внутрішньогосподарських належать ті резерви, які виявляються і можуть бути використані лише на досліджуваному підприємстві. Вони пов'язані, в першу чергу, з ліквідацією втрат і непродуктивних витрат ресурсів. До них відносяться втрати робочого часу і матеріальних ресурсів внаслідок низького рівня організації і технології виробництва, безгосподарності тощо. Так, для досліджуваного підприємства найоптимальнішим варіантом є виявлення резервів скорочення витрат на виробничий стадії.

Під резервами збільшення операційного прибутку ФГ «Гончаров» будемо розуміти кількісно вимірювані можливості його збільшення шляхом задіяння низки чинників, а саме: збільшення обсягу реалізації продукції, зниження собівартості товарної продукції, поліпшення якості продукції, оптимізації структури продукції, пошуку найвигідніших ринків збуту, реалізації в більш оптимальні строки, недопущення позареалізаційних збитків.

У процесі обстеження підприємства було виявлено, що господарство може збільшити операційний прибуток за рахунок зростання обсягу реалізованої продукції (Рпо). Для цього можна використати формулу (прибуток обчислено на 1 гривню продукції):

$$P_{po} = O_{mx} \frac{Pr}{Op} \quad 3.9$$

де
 Ом - можливе збільшення обсягу реалізованої продукції;
 Пр - фактичний прибуток від реалізації продукції;
 Оп - фактичний обсяг реалізованої продукції.

За даними бухгалтерського обліку, у 2021 році два контракти на виготовлення та постачання продукції на загальну суму 2700 тис. грн не були

виконані з незалежних від господарства причин. Як наслідок, недоотримано близько 12% прибутку від операційної діяльності протягом року. При цьому резерв збільшення прибутку від основної операційної діяльності (за оцінкою, у 2024 році він становитиме 4411,0 тис. грн) становить 486 тис. грн (Таблиця 3.7).

Таблиця 3.7 – Розрахунок резерву збільшення чистого фінансового результату за рахунок збільшення обсягу основної операційної діяльності ФГ на 2024 р.

Показник	Сума, тис. грн.
1.Прогнозний обсяг чистого доходу від реалізації продукції, тис. грн.	24468
2.Резерв збільшення чистого доходу в 2024 р., тис. грн.	2700
3.Прогнозна величина валового прибутку, тис. грн.	4411
4.Резерв збільшення валового прибутку на 2024 р., тис. грн. (р.2хр.3/р.1)	486
5.Витрати з податку на прибуток, тис. грн. (р.4*18%)	87
6.Резерв збільшення чистого фінансового результату, тис. грн. (р.5-р.4)	392

Збільшенню грошових надходжень підприємства сприятиме також скорочення складських залишків готової продукції, балансова вартість якої на 2022 р. визначена в розмірі 1270 тис. грн. Якщо підприємство продаватиме готову продукцію зі знижкою 15% від вартості реалізації, то очікується, що запаси зменшаться щонайменше наполовину. При цьому грошові надходження становитимуть 652 тис. грн, а очікуваний чистий прибуток від реалізації - 535 тис. грн (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Розрахунок резерву збільшення фінансового результату від продажу надлишкових запасів готової продукції ФГ

Показник	Сума, тис. грн.
1.Прогнозна балансова вартість готової продукції, тис. грн.	1270
1.1. в тому числі підлягає реалізації зі знижкою, тис. грн.	640
2.Чистий дохід від реалізації готової продукції (за звичайними оптово-відпускними цінами), тис. грн. (р. 1.1х120%/100)	768
3.Знижка 15% від ціни реалізації, тис. грн. (р.2х(1-0,85))	115
4.Прогнозний обсяг реалізації готової продукції з урахуванням знижки, тис. грн. (р.2-р.3)	652
5.Витрати з податку на прибуток, тис. грн. (р.4*18%)	117
6.Резерв збільшення чистого фінансового результату, тис. грн. (р.5-р.4)	535

У сучасній бізнес-практиці одним із найпоширеніших способів скорочення операційних витрат підприємства є запровадження скороченого робочого дня (наприклад, чотири дні замість п'яти).

Це дозволяє заощадити фонд оплати праці та зменшити відрахування на соціальне страхування. Розрахуємо економічний ефект від шестимісячного скорочення заробітної плати.

Загальна кількість робочих днів за 12 місяців 2022 року становить 252, а за 6 місяців 2022 року - 120 днів, з них 24 п'ятниці. Фонд оплати праці ФГ у 2021 році становив 289,0 тис. грн, який у 2022 році зростає на 10%. Це означає, що заробітна плата на 2022 рік встановлена на рівні 318 тис. грн.

Таким чином, середньоденна заробітна плата на підприємстві становить 1,26 тис. грн ($318,0:252$). Якщо рівень заробітної плати залишиться на тому ж рівні, то фонд оплати праці за перше півріччя становитиме 151,4 тис. грн ($1,26 \times 120$). Економія складе 30,24 тис. грн. ($1,26 \times 24$). Крім того, є економія на внесках на соціальне страхування. Це означає, що економія становить 79,83 тис. грн. ($30,24 \times 22:100$).

Загалом, економія на заробітній платі внаслідок запровадження скороченого робочого часу становить приблизно 408 тис. грн. Відповідно до Податкового кодексу України, при розрахунку суми податку на прибуток витрати на персонал включаються до складу загальних витрат, тому скорочення фонду оплати праці збільшує суму податку на прибуток і несе додаткові податкові витрати для підприємства у розмірі 73,4 тис. грн. Ця сума зменшує визначений резерв від оптимізації використання персоналу, який становить 3 34,6 тис. грн. ($4\ 08 - 73,4$ тис. грн.). Розрахунок економії витрат за рахунок скорочення тижневої тривалості робочого часу наведено в таблиці 3.9.

Аналіз доходів та витрат господарства у 2020 році та прогнозних показників на 2024 рік свідчить про значні фінансові витрати (див. Таблицю 3.9).

Таблиця 3.9 - Розрахунок резерву збільшення фінансового результату
на 2024 р. від економії витрат на оплату праці

Показники	Сума, тис. грн.
1.Прогнозна величина фонду оплати праці, тис. грн.	318,0
2.Кількість робочих днів у 2024 р.	252
3.Кількість робочих днів за перше півріччя 2024 р.	120
4.Кількість днів скорочення фонду робочого часу	24
5.Прогноз величини одноденного фонду заробітної плати на 2020 р. (р.1/р.2), тис. грн.	1,26
6. Прогнозний фонд оплати праці за перше півріччя 2020 р., тис. грн.(р.5хр.3)	151,4
7.Очікувана економія фонду оплати праці за перше півріччя 2024 р. (р.5хр.4)	30,24
8. Економія нарахувань єдиного соціального внеску, тис. грн. (р.7х22%)	79,83
9. Разом економія витрат на оплату праці, тис. грн. (р.7+р.8)	110,07
10.Збільшення податкового зобов'язання з податку на прибуток, тис. грн.(р.9х18%)	19,81
11. Разом резерв зростання фінансового результату від економії витрат на оплату праці, тис. грн. (р.8-р.10)	60,02

Для виконання деяких робіт по обробітку ґрунту ФГ "Гончаров" використовує орендовані основні засоби. Орендна плата становить 1000 грн. за один гектар, тобто 48000 грн. за 48 га. Норма амортизації цього обладнання становить 48,3%, а залишкова вартість - 198,4 тис. грн. У цьому випадку ФГ краще укласти договір лізингу (з правом викупу обладнання в кінці терміну лізингу). Це означає, що обладнання зношене лише наполовину, а отже, може використовуватися протягом більш тривалого періоду часу. Крім того, обладнання може бути викуплене через 4,1 роки $(198,4:48,0)$, і підприємство ремонтує власне обладнання, а не позичене.

Таким чином, проблеми в управлінні фінансово-господарською діяльністю, виявлені за результатами оцінки фінансового стану підприємства, можуть бути певною мірою вирішені за рахунок використання резервів збільшення прибутку. Їх наявність та економічний ефект від запропонованих заходів підтверджено відповідними розрахунками.

Підсумовуючи дослідження щодо можливості покращення фінансового стану господарства, необхідно зробити висновок про доцільність вирішення зазначених проблем на основі обґрунтування відповідних управлінських рішень. Впровадження управлінських заходів, спрямованих на оптимізацію використання трудових ресурсів, основних засобів, сировини та матеріалів, може сприяти досягненню економії витрат, покращенню разом із фінансовими результатами діяльності підприємства і фінансового стану.

ВИСНОВКИ

Таким чином, фінансовий стан – це консолідований показник діяльності суб'єкта господарювання, що відображає фінансові відносини учасників ринку та їхню здатність фінансувати свою діяльність за рахунок власних ресурсів. Науковці в цій галузі трактують поняття фінансового стану як необхідність його оцінки для ефективного та прибуткового ведення господарської діяльності. Алгоритми діагностики фінансового стану включають збір необхідної інформації, обробку інформації, розрахунок показників зміни статей фінансової звітності, розрахунок фінансових коефіцієнтів, порівняння значень фінансових коефіцієнтів з еталонними значеннями, аналіз зміни фінансових коефіцієнтів (виявлення тенденцій погіршення або покращення) та формулювання висновків про фінансовий стан підприємства.

Аналіз проблем розвитку неефективного функціонування сільськогосподарських підприємств дозволяє виявити сильні та слабкі сторони господарств у формуванні систем фінансової діагностики, а також переваги та недоліки, що впливають із зовнішнього середовища.

Крім того, розглянуто визначення змісту понять "фінансовий стан підприємства" та "комплексна діагностика фінансового стану" за його сутністю шляхом уточнення понятійно-термінологічного апарату, врахування фінансових можливостей суб'єкта господарювання та досягнутих результатів, визначення діагностичного сценарію його стану та виявлення перспектив розвитку на основі комплексного розроблено на основі комплексного підходу. Економічний зміст поняття "комплексна діагностика фінансового стану" розкрито через використання методу беззбитковості. Цей метод враховує беззбитковий оборот, запас фінансової міцності, а також своєчасне виявлення та запобігання впливу зовнішніх і внутрішніх небезпек і загроз, забезпечення безпеки діяльності та досягнення фінансової стійкості.

Для визначення рівня розвитку, фінансового стану та фінансової стійкості підприємства було проведено рейтингову оцінку за побудованою

бальною моделлю з використанням показників фінансової стійкості підприємства, що дозволило визначити, до якого класу ризику належить підприємство.

До I класу належать підприємства з запасом фінансової стійкості, до II класу - підприємства з проблемами та до III класу - підприємства з високим ризиком неплатоспроможності.

Таким чином, основною проблемою, з якою стикаються українські сільськогосподарські підприємства, є низька прибутковість. Оскільки ця проблема зумовлена двома причинами: заниженими цінами на продукцію та надмірними витратами, то можна запропонувати рекомендації щодо покращення фінансової ситуації у сфері маркетингу та виробництва.

Конкретні заходи щодо покращення фінансового стану включають збільшення виручки від реалізації продукції, реструктуризацію активів, рефінансування дебіторської заборгованості, зниження собівартості продукції та зменшення витрат, що покриваються за рахунок прибутку. Покращення фінансового стану підприємства може бути досягнуто шляхом підвищення ефективності розподілу та використання ресурсів підприємства. Це дозволяє підприємству підтримувати свою платоспроможність і кредитоспроможність, розвиваючи при цьому виробництво або інші напрямки діяльності на основі зростання прибутку і активів.

Таким чином, комплексна діагностика фінансового стану підприємства – це процес дослідження фінансового стану підприємства та основних результатів його фінансової діяльності, з метою виявлення резервів, які дозволять підвищити ринкову вартість підприємства та забезпечити його ефективний розвиток.

Перелік використаних джерел

1. Башнянин Г. І. Фінасова стійкість суб'єктів господарювання та шляхи її покращення / Г. І. Башнянин, І. В. Лінтур // Економіка і суспільство. – 2015. – Вип. 1. – С. 65–68.
2. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: навч. посібник / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – Київ: КНЕУ, 2015. – 592 с.
3. Бланк І. О. Основи фінансового менеджменту. / І.А. Бланк. – К. : Ніка-Центр, 2007. – 487 с.
4. Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово- господарської діяльності підприємств / О. І. Гадзевич. – Київ: Кондор. – 2014. - 180 с.
5. Гетьман О.О. Економічна діагностика: навч. посіб. / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 307 с.
6. Городня Т. А. Діагностика фінансового стану підприємства / Т. А. Городня, І. В. Явтуховська // Науковий вісник НЛГУ України. – 2013. – Вип. 23. – С. 207–212.
7. Денисенко Н. П. Основні аспекти аналізу фінансового стану підприємства / Н.П. Денисенко, О. В. Зазимко // Агросвіт. – 2015. - №10. – С. 25-31.
8. Загородна О. Діагностика фінансового стану і стійкості функціонування підприємства / О. Загородна, В. Серединська // Економічний аналіз. – 2010. – Вип. 7. – С. 262–265.
9. Запирченко, Л. Д. Напрями бізнес-діагностики виробничо-комерційної діяльності агробізнесу / Л. Д. Запирченко, О. С. Костенко // Актуальні проблеми економіки та підприємництва в умовах викликів і загроз : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 20 квіт. 2023 р. – Кропивницький : РВЛ ЦНТУ, 2023. – С. 40-43.
10. Карпенко Г. В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства / Г. В. Карпенко // Економіка та держава. – 2008.

– № 12. – С. 61–62.

11. Коваленко В. В. Теоретичні підходи у визначенні сутності діагностики підприємства / В. В. Коваленко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2016. – №2. – С. 17–20.

12. Кость Я. О. Процес фінансової діагностики підприємства та етапи його реалізації / Я. О. Кость // Таврійський економічний журнал. – 2008. – № 1 (1). – С. 69–72.

13. Лащик І. І. Аналіз методик діагностики кризового стану та ймовірності банкрутства підприємств: переваги, недоліки, напрями, вдосконалення / І. І. Лащик, І. І. Грибик, Н. П. Любомудрова. // Зовнішняторгівля: право та економіка. – 2009. – №5 (46). – С. 54-59.

14. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством в умовах економіки знань та інтелектуалізації менеджменту / Л. О. Лігоненко // Економічний форум. – 2016. – № 1. – С. 161–170

15. Маляр Ю. М. Удосконалення оцінки фінансового стану підприємства на основі використання інтегрального показника / Ю. М. Маляр, Т. Є. Рубан // Научные труды ДонНТУ. – 2004. – № 82. – С. 189–195.

16. Матвійчук А. Моделювання фінансової стійкості підприємств із застосуванням теорії нечіткої логіки, нейронних мереж і дискримінантного аналізу / А. Матвійчук // Вісник НАН України. – 2010. – №9. – С. 24-46.

17. Попович Г.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: підручник / Г.Я. Попович. – Київ: Знання, 2012.- 630 с.

18. Руда Р. В. Оцінка фінансового стану підприємства: сутність та необхідність / Р. В. Руда // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – № 1 (9). – С. 61-65.

19. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства. : навч. посіб. – 2-ге вид., виправлене і доповнене / Г. В. Савицька - Київ: «Знання», 2015. – 662 с.

20. Семенов Г. А. Діагностика фінансово-економічного стану

підприємства / Г. А. Семенов, О. В. Ярошевська // Вісник економічної науки України. – 2011. – № 1. – С. 136–141.

21. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія / О. О. Терещенко. – К. КНЕУ, 2004. – 268 с.

22. Турило А.М. Визначення відмінностей у сутності й оцінці категорій «економічний стан підприємства» і «фінансовий стан підприємства» / А. М. Турило, А. В. Агапова // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №7. – С. 164-168.

23. Хотомлянський О. Л. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства / О. Л. Хотомлянський, П. А. Знахуренко // Фінанси України. – 2015. – № 1. – С. 111-117.

24. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю. С. Цал-Цалко. – Київ: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.

25. Чумаченко М. Фінансовий аналіз: навч. посібник / М. Чумаченко, М. Болюх, В. Бурчевський, М. Горбаток. – Київ: КНЕУ, 2015. – 259 с.

26. Шморгун Н.П. Фінансовий аналіз./ Н. П. Шморгун, В. І. Головка – Київ: Центр навчальної літератури, 2008. – 528 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 – Витлумачення дефініції «фінансовий стан підприємства»

Автори, джерело	Тлумачення поняття
1	2
Бланк І.О.	Фінансовий стан – це рівень збалансованості окремих структурних елементів активів і капіталу підприємства, а також рівень ефективності їх використання
Литвин Б.М., М.В. Стельмах	Фінансовий стан – це результат виробничо-фінансової діяльності. Він характеризується величиною засобів підприємства, їх розміщенням і джерелами утворення, залежить від виконання матеріально-технічного постачання, виробництва, реалізації та прибутку
Білик М.Д., Павловська О.В., Н. М. Притуляк та ін	Фінансовий стан – найважливіша характеристика економічної діяльності підприємства, оскільки визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловому співробітництві, оцінює ступінь гарантованості економічних інтересів самого підприємства та його партнерів із фінансових та інших відносин
Павленко О. І.	Фінансовий стан – це комплексне поняття, що відображає якісну сторону його виробничої та фінансової діяльності та є результатом реалізації всіх елементів зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства. Він характеризується системою показників, які відображають стан капіталу в процесі його кругообігу, здатність розраховуватися за своїми зобов'язаннями і забезпечувати ефективне фінансування своєї виробничої діяльності на певний момент часу
Попович Г. Я.	Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів
Терещенко О.О.]	Фінансовий стан підприємства – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. Фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасних грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями. Це характеристика діяльності підприємства, в якій, як у дзеркалі, у вартісній формі відображені загальні результати роботи підприємства, в тому числі й роботи з управління фінансовими ресурсами
Хотомлянський О.Л., Знахуренко П.А.	Фінансовий стан — це стан економічного суб'єкта, що характеризується наявністю в нього фінансових ресурсів, забезпеченістю коштами, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та життя, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами
Цал-Цалко Ю.С.	Фінансовий стан підприємства відображає на певний момент рівень ефективності використання ресурсів у господарській діяльності, або, кажучи точніше, ефективність функціонування механізмів економічної системи
Чупіс Л. В.	Фінансовий стан є характеристикою діяльності підприємства у визначеному періоді за сформованих економічних умов

Додаток Б

Таблиця Б.1. Оцінка фінансової стійкості підприємства

Показники	Характеристика	Індикатори та розрахунок
Перша група		
показники структури капіталу	характеризують співвідношення між розділами і статтями пасиву балансу:	коефіцієнт автономії – показує частку власного капіталу в загальній сумі коштів інвестованих у діяльність підприємства. При умові його значення $\geq 0,5$ ризик кредиторів (банків, інвесторів) є мінімальним, бо у цьому випадку усі зобов'язання підприємства можуть бути виконані за рахунок власного капіталу.
		коефіцієнт концентрації залученого капіталу характеризує частку зобов'язань в загальній величині пасивів і відображає рівень фінансової залежності підприємства.
		коефіцієнт фінансування показує скільки припадає власного капіталу на 1 грн. зобов'язань.
		коефіцієнт фінансового ризику – скільки підприємство використало позикових коштів в розрахунку на 1 грн. вкладеного у майно власного капіталу. Ці показники є взаємодоповнюючими, яких за результатами розрахунку одного з них формується висновок про фінансову стійкість або нестійкість підприємства, то такий же висновок буде і за іншими показниками.
		коефіцієнт дострокового залучення позикових коштів характеризує структуру капіталу і при його збільшенні формується висновок про збільшення залежності підприємства від довгострокових запозичень.
		коефіцієнт структури залученого капіталу показує частку довгострокових зобов'язань у зобов'язаннях і характеризує можливості підприємства щодо використання довгострокових кредитних ресурсів.
Друга група		
показники стану оборотних активів	характеризують співвідношення між розділами та статтями активу і пасиву балансу:	коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частка власного капіталу знаходиться в мобільній формі, тобто вкладена в оборотні активи;
		коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів відображає частку власних оборотних коштів в загальній величині оборотних активів. Має бути $\geq 0,1$;
		коефіцієнт забезпеченості запасів характеризує рівень достатності власних оборотних коштів для формування запасів;
		коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів характеризує частку грошових коштів, як висококваліфікованих активів у загальній величині власних оборотних коштів.
Якщо за результатами розрахунків по інформації балансу одержуємо від'ємне значення власних оборотних коштів, це свідчить про їх відсутність на дату складання балансу, тому в цьому випадку показники а), б), в) = 0, а показник г) – не розраховується.		
Третя група		
показники стану основного капіталу	характеризують співвідношення між розділами та статтями активу балансу:	коефіцієнт реальної вартості майна – показує частку основних засобів і оборотних виробничих фондів у загальній величині майна. Збільшення даного показника є ознакою нарощування майнового потенціалу підприємства;
		коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні показує частку основних засобів в оцінці за залишковою вартістю в загальній величині майна;
		коефіцієнт накопичення амортизації характеризує рівень зносу основних засобів і нематеріальних активів [76, с. 129-130].

Додаток В

Таблиця В.1. Класифікація поняття «фінансова діагностика»

Критерій	Поняття	Джерело
За фінансовим станом	Фінансову діагностику розглядає як частину фінансового аналізу, що акумулює знання про побудову висновку про фінансовий стан об'єкта діагностування, причини і перспективи його зміни, про можливі відхилення від нормального режиму роботи і дослідження перспектив розвитку цього об'єкта діагностування.	О. М. Виборова
	Діагностика – оцінка фінансового стану підприємства за допомогою поглибленого та експрес-аналізу, які виявляють проблемні зони підприємства і причини їх виникнення	Т. Г. Бенъ.
	Фінансова діагностика – такий вид фінансового аналізу, що спрямований у першу чергу на виявлення якомога раніше різноманітних збоїв і недоліків діяльності суб'єктів господарювання.	А. П. Ковальов
	Фінансова експрес-діагностика банкрутства забезпечує раннє виявлення ознак кризового розвитку дає змогу вжити оперативних заходів для їх нейтралізації. Фундаментальна діагностика й дозволяє одержати найбільш розгорнуту картину кризового фінансового стану.	І. О. Бланк]
За поглибленим (глобальним) поняттям	Діагностика не тільки як дослідження минулого та теперішнього стану суб'єктів господарювання, а й передбачення ймовірного розвитку ситуації у внутрішньому та зовнішньому оточенні, а її наслідком є обґрунтування заходів щодо удосконалення системи управління, фінансового оздоровлення підприємства та зростання його ринкової привабливості.	Л. О. Лігоненко [31]
	Процес дослідження діяльності суб'єкта господарювання з метою виявлення зовнішніх і внутрішніх факторів, для мінімізації їх негативного впливу в майбутньому та вироблення стратегії розвитку».	Т. Ю. Бондаренко, Д. П. Волков
	Розпізнавання стану суб'єктів господарювання через вивчення його діяльності за певний період з використанням відповідних джерел даних, спрямованих на визначення впливу факторів та запобігання кризовим ситуаціям».	Т. А. Городня та І. П. Мойсеєнко.
За економічним станом	Позиціонує фінансову діагностику з фінансово- економічним аналізом суб'єктів господарювання, науковці вважають, що система діагностики базується на використанні алгоритмів, технологій, методів і показників економічного аналізу, тобто поняття «економічна діагностика» і «економічний аналіз» є тотожні».	О. І. Олексюк
	Діагностика – спосіб визначення характеру порушень у галузі господарської діяльності, в якій відбуваються відхилення від нормальної відносної динаміки різних процесів, що виражаються через темпи зміни відповідних показників.	Швиданенко

Таблиця Г.1 «Дерево цілей» ФГ «Гончаров»

Цілі першого порядку	Цілі другого порядку
1. Формування нових механізмів виробництва господарствами	1.1. Трансформація виробництва
	1.2. Розвиток прибуткових видів діяльності
	1.3. Санування галузі тваринництва
	1.4. Збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції
	1.5. Налагодження ефективних шляхів збуту продукції
	1.6. Інші підходи до заохочення на працю
2. Удосконалення організаційного механізму господарювання	2.1. Забезпечення чіткого організаційного механізму господарювання
	2.2. Внутрішньогосподарське реформування з метою створення ініціативної команди
	2.3. Ефективний підхід до маркетингу
3. Ефективне використання земель господарствами	3.1. Перегляд і оптимізація посівних площ та сівозмін
	3.2. Поліпшення якісних характеристик землі
	3.3. Можливе додаткове залучення орендованих земель інших господарств
4. Формування нової матеріально-технічної бази господарств	4.1. Максимальне забезпечення новою високопродуктивною с.-г технікою
	4.2. Технологічне переоснащення сільськогосподарського виробництва
5. Інноваційні підходи керівництва та інформаційне забезпечення	5.1. Розробка механізму освоєння і впровадження нових технологій
	5.2. Поєднання науки і виробництва
	5.3. Застосування комп'ютерних програм
6. Забезпечення господарств кваліфікованими кадрами	6.1. Збереження та ефективне використання трудових ресурсів
	6.2. Розробка програми підготовки і перепідготовки кадрів
7. Розвиток соціальної інфраструктури господарств	7.1. Створення сприятливих соціально-економічних умов життя і діяльності населення
	7.2. Максимальний розвиток соціальної інфраструктури
8. Захист навколишнього середовища	8.1. Розробка програми заходів з охорони навколишнього середовища і використання природних ресурсів
	8.2. Виробництво екологічно чистої продукції

Таблиця Д.1 – Деталізація розрахунків показників беззбитковості
ФГ»Гончаров»

Показники	Ситуація 1	Ситуація 2	Ситуація 3	Ситуація 4
1	2	3	4	5
Впост	7819	7819	7819	7819
МП	15122,44	22238	4447,6	16143
ЧВ	44476	44476	44476	44476
Розрахункові показники:				
Кмп	0,34= 15122,44/44476	0,5= 22238/44476	0,1= 4447,6/44476	0,36= 16143/44476
Боб	229985= 7819/0,34	156390= 7819/0,5	781950= 7819/0,1	215432= 7819/0,36
Запас надійності	0,48=1- (7819/15122,44)	0,65=1- (7819/22238)	-0,76=1- (7819/4447,6)	0,52=1- (7895/16143)
ЗФМ	21478= 44476-22998	28837= 44476-15639	-33718= 44476-78195	22933= 44476-21543
Прибуток	7302= 21478 x 0,34	14418= 28837 x 0,5	-3371= -33718 x 0,1	8324= 22933 x 0,36